

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 3. - LETNIK III.

1905

I. DOUBA: PRED PRAZNIKOM.

V. V. VEREŠČAGIN:
VRATA „ALA“ V DELHIJU.

JULIJ ZEYER.

Za „Slovana“ spisala Olga Teofila Pikhartova.

Na tem svetu — nobena druga“. — Ta rek na gotskem pasu, ki ga je podaril Karol IV. svoji soprogi Elizabeti, je uporaben za Zeyerjevo poezijo: izvirna je, plemenita, krasna, fantastična, tako lepa, da vznemirja in izsiljuje občudovanje, a more tudi pomiriti bolesi. V njej nahajaš ne samo mogočnost in moč, nego tudi mehke čar, vedno originalen sujet, izbran z aristokratskim okusom, slogu primerno komponirano scenerijo in divno dikcijo.

Julij Zeyer* je eden izmed največjih talentov in najplemenitejših pojavov naše dobe. Poljski pesnik Marijan piše o njem: „Veliki češki mojster, eden izmed največjih duhov sveta, buditelj epa v njegovem sijaju in mogočnosti s predhomerovske globine mitov, pesnik strmečih sanj in neodoljivega hrepenenja“.

Temeljito poznanje tujih literatur — znal je francoski, angleški, ruski, laški, poljski, srbski, nemški, — govoril je tudi španski in švedski, študiral hebrejski in novogrški; razun tega se je zanimal za filozofijo; — potoval je pogostoma v tuje dežele, povsod je iskal lepoto in poezijo, umetniško ozračje, ki ga je ustvaril okoli sebe, to vse je močno vplivalo na pesnika in njegova umetnost se je vzpela kmalu na višino mojstrske popolnosti. Pri njem ni bilo niti slabjših prvih poizkusov, niti propadanja. Takoj na njegovih prvih delih se vidi globina in zrelost, lastna samo največjim genijem. Poezija Zeyerjeva je bila zmeraj brez banalnosti. Zaničeval je reklamo, nikdar se ni ponižal k prigodnicam in iskal ni popularnosti pri širših slojih občinstva.

Za svojo originalno novo smer je imel Zeyer mnogo bojev, v katerih so se njegovi nasprotniki na njem hudo pregrešili; postal je žrtev ljubosumnosti in zavisti in ker ni hlepel po zunanem

* Rojen 26. aprila 1841. l. umrl 29. januarja 1901.

blišču in po slavi, se je posrečilo njegovim nasprotnikom, da je za dolgo časa obmolnil. Toda on — zmagalet — je ponosno čakal in delal; šel je vedno le „somnambulno za svojo prikaznijo“, kakor je pisal v enem svojih pisem.

Najprej so ga ocenjale le duše, njemu sorodne, namreč one, pri katerih je njegova poezija izvabila enako vibracijo strun. Toda v množici mu ni bilo mogoče dotakniti se teh strun, kajti — manjkale so popolnoma. Tudi doba, ko je začel razvijati svoje fantastične prikazni, ni bila ugodna umevanju njegove poezije: bila je tedaj doba treznega realizma. Moderna sodi seveda drugače. Mlada generacija razume končno, da je resnica tudi Zeyerjeva čista poezija, in ceni njegov nenavadni čut za lepoto, globino in novost njegovih misli, nedosežnost njegovega vzleta in priznava danes, kako visoko je dvignil češki jezik.

Izmed spisov Julija Zeyerja navajam samo najodličnejša dela: „Vyšehrad“, ciklus junaških legend iz mitičnih časov. (Prevedene so tudi na nemški jezik). Zeyer je obdal te legende s tako lepo obliko, da je le malo narodov, ki bi se mogli ponašati s toli poetičnim, vzvišenim in vendar v priprosta srca segajočim podajanjem vesti o svojih davnih, mitičnih junakih. Opisavanje krvavih bojov predzgodovinskih herojev ublažuje Zeyer s svetlimi pojavami kneginje Libuše, sanjave Tetke in pevca Lumirja, ki dviga proti bojeviti Vlasti mesto ščita svojo liro. In njegovo prerokovanje se glasi mogočno in obenem sladko:

„O Višegrad, pač čas te dohiti,
ko zlate sobe se ti razdrobe,
s posmehom stopi noga tujčeva
na sveti prah junakov tvojih vseh;
a slava tvoja ne premine,
nad tabo plava senca Libuše,
in dokler zvezde v noč tja sijejo,
zvok njenega imena neizgine! . . .“

Srednjeveški „Roman o zvestem prijateljstvu Amisa in Amila“ (preveden v poljščino in nemščino) je romantičnega značaja. Scenerija je polna kontrastov. Pesnik slika vso žarkost juga, a z enako mogočnostjo tudi melanholski čar severja. V tem delu so divno sestavljene slike in vidi se v njem že tista navdušenost za krščanstvo, ki mu daje Zeyer poln izraz v svojih poznejših spisih: „Kronika o sv. Brandanu“, „Legende o Križu“, „Karlovska epopeja“, „Marijanski vrt“, v drami „Pod jablano“ in še v drugih več.

In naravnost s kapriciozno finostjo je znal Zeyer slikati tudi svoje literarne žaponerije, polne

elegance in harmonske bizarnosti. Izmed njih je največjega občudovanja vredna pripovedka „Blagor na vrtu cvetočih breskev“. (Prevedeno v nemščino.)

Moderna vzruženost duše prihaja do veljave v refleksijah in čutih Rojkovih v knjigi: „Hiša pri toneči zvezdi“. — Drugi spis iz sočasnega življenja je slavni roman „Jan Marija Plojhar“. Ta kajiga ostavlja v vsakomer globok in trajen vtisk. Zeyer jo je pisal „s krvjo svojega srca“. To je njegov umetniški „credo“. Goreča ljubezen do domovine, izmučene, a vzvišene, na katero se v tujini spominja hrepenече mlad poet, je temelj tega dela.

„Večno mesto zdelo se mu je v tem hipu bolj prikazen ko resnica. Pod temnomodrim nebom, na katerem se je razlivala bela cesta ko reka dijamantna, ki zrušila je bila silne bregove svoje, dvigal se je Rim, velikansko, nedoločno, strašljivo; morje poslopij, ki so v polsvitu imela neverjetne oblike in čudne dimenzije, valovje kupol, štrljenje mogočnih obrisov v srebru, iz neba padajoči somrak, ko je mesec ravno gineval ter metal beli svoj čar v slovo okamenelimi analom sveta ob Tiberi. Rim se je zdel ves iz mramorja. Glavo je potapljal v jasnosti, toda od tal so rasle sence, ki so se mu vlekale ob nogah. Skozi njih temnost so v dolgih vrstah švigali plameni plinovih svetilk kakor verige zvezd, razhajale so se po vsem prostoru in posebno ena se je zdel brez konca ter je vodila za seboj žarke, ki so ji sledili nehote. Iz biserne megle pa se je v dalji dvigala ogromna kupola sv. Petra ter se pojavljala v umirajoči lunini gloriji s svojo častitljivo in idealno zračnostjo. Priprosta, neizrečno harmonska, v sebe popolno vklenjena linija tega obrisa je imela nekaj sorodnega krasnemu akordu, ki rase iz sebe, se zapira vase in skriva v sebi ves svet lepote ter vznáša dušo za sabo, polneč jo z misterijem in slastjo. Gledala sta na ta večni, čarobni Rim, ki je še vsakogar, kdor ga je videl, napolnil z neskončnim hrepenenjem, da bi ga videl zopet.“

Enaki negotovi, neizrekljivi čuti tega sanjavega vzhičenja so polnili srca mladima človekoma. Ne da bi vedela, sta se približala tesnejše drug drugemu, in vsak se je dal molče vznášati od svojih misli. Toda kmalu so se te misli izvile meglenosti in so se razkropile v razne smeri, kajti slasti nemega razmišljanja so se kmalu pridružili spomini. Poetovi so bili grenki in bolestni. „Na tem srebrnem obzorju se je dvigala prikazen drugega mesta, ki je silila k primeri. Pojavila se mu je Praga kakor prikazen, tužna,

teptana, tragičnolepa v svoji žalosti. Pokazala se mu je kakor Banko pri pojedini, katero je slavilo njegovo navdušenje, in majala je s svojimi krvavimi kodri in kazala je svoj z blatom pomazani in raztrgani kraljevski plašč. Krona ji je padla raz glavo, dočim si je Roma, dvigajoča se kakor Feniks iz plamenov svojega trpljenja, krasila nesmrtno čelo zopet z novim vencem. Sreča in nada sta pa hodili še vedno po svetu, potrkali sta na vseh vratih, le ne tam, v tej deželi solz in ponižanja, kjer se je bil rodil pesnik . . . v Pragi . . . na Češkem . . . Pekoča bolest mu je stisnila prsi, in videl ni več Rima, videl je samo tisto nebo, trdo, bliščeče, z neusmiljenim smehljajem zlatih zvezd, tako oddaljenih, da jih ne doleti noben krik obupa . . ."

Druga velika ideja tega romana je slutnja smrti, izražena mojstrski v pesmi s staroindijskim motivom, podani fragmentarno, polni globoke filozofije, skrivnega sugestivnega čara. —

Pri Zeyerju srečavamo včasih tuje motive iz starih literatur; toda ti motivi so prečiščeni v njegovi ustvarjajoči duši ter so sprejeli že njegov značaj. Tako vse podajanje in ves poetični nakit ne zaostaja za njegovimi, tudi po sujetih originalnimi deli.

V „Pripovedkah Šošane“ piše v prologu zanimivo:

„Valerij je bil takrat poet in ni bil še pisatelj. Njegove pesmi so bile sanje in sanje so bile pesmi. Nikdar mu ni prišla misel, oskruniti svoje sně s tiskarskim črnilom, da bi jih preresetaval na rešetu gramatike, pokvarjal po predpisih takoimenovane estetike in jih potem dajal popačene in pobledle v roke ravnodušnega, skeptičnega občinstva, da bi vihale nad njimi svoj nos in pred sodbo ciničnih kritikastrov, da bi z njimi proizvajali svoje coprnije . . . To so bili lepi, lepi časi.“ —

Nato opisuje Valerijevo navdušenost.

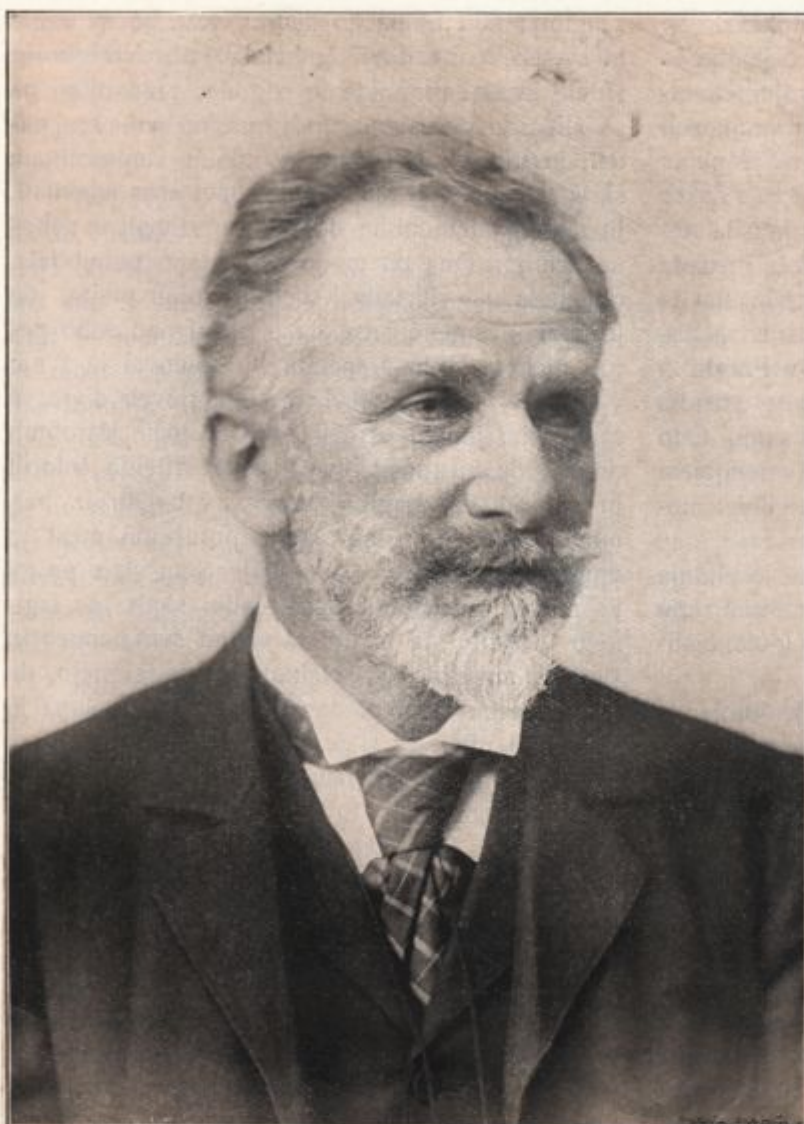
„Ni bilo zanj več bistva, vse je okoli izgnilo, svet je ležal v megli daleč za njim in samo Šošana, toneča in dvigajoča se v rožasti in modri sopari mističnih dišav, je ostala iz vsega veseljstva, vsega sveta . . . ! Zvoki kinóra so obmolnili, Šošana je nehala plesati, bližala se mu je in mu padla v naročje, in njene solze so mu padale na čelo in njeni poljubi na usta . . . Močno ga je držala, in zdelo se mu je, da leti ž njo skozi ta veliki, mistični, sveti orijent in ona, Muza in Sibila tega fantastičnega sveta, pokazovala in odkrivala mu je vso minolost prošlega sveta. In med tem so pred njima ginile krasne scenerije kakor oblaki in razprševala so

se morja pod njima ko kadilo, reke so se valile in cveteli so gozdovi, lesketala so se mesta in štrlele kvišku piramide in pagode; pred njimi pa so šli čez puščavo narodi, naskakovali se, padali in trinogi so stopali po zlatih stopnicah na škrlatate prestole in z njih zopet strmoglavljali. In angelji, demoni in bogovi so stopali z nebes na zemljo. Ona pa ga je neprestano poljubljala, objemala in pritiskala k belim svojim prsim, da je čutil biti njeno srce, da je slišal nad sabo peroti njenega duha trepetati. In stanoval je ž njo v puščavi, kjer so levi in tigri rjovelj divje, v rajih, kjer jima je grozil vonj cvetočih čarobnih dreves, da ju uduši, bivala sta v svilenih šotorih in palačah iz dragih kamnov, v bajtah iz palmovih listov in v razvalinah porušenih mest in opustošenih cerkev . . . V največjem slaju pa ga je mučila neznana bolest, čudni strah, da izginejo te sanje, da izgubi za vedno svojo muzo in svojega angelja . . . Nakrat se mu je zdelo, da leži v pesku nepregledne puščave, in Šošana je stala nad njim ter si je trgala dolge temne lase in se bila po svojih nagih belih prsah . . .“

Iz pripovedek Šošane govori občudovanja vredna sila Zeyerjevega duha. „Smrt Evina“, prva iz pripovedek, se odlikuje ne samo po lepoti misli, nego tudi z bibličnomojstrski pogojenim občutjem in jezikom, čegar milina in godba dosegata najvišje meje umetnosti.

Eno izmed zadnjih del Julija Zeyerja je že prej omenjena „Karlovska epopeja“. Povesti o vitezih kroga Karla Velikega so nadahnjene in prožete z idealnim vzletom, epično opisovanje divnih prizorov pa je zamešeno s čisto lirskimi oddelki, ki tvorijo edinstveno krasno in sladko delo. V tem delu je Zeyer premagal vse težave obdelovanja ogromnega gradiva ter ga je zvezal v divotno celoto. — Drugega epa o „Kijevskih junakih“ ni Zeyer, žal, več dovršil . . .

Še nekoliko besed o njegovi dramatski poziciji. Ko čitamo Zeyerjeve drame, vidimo žive slike, scenske efekte in kakor glasba zveneče besede, s katerimi se radi opijamo. Toda pri uprizoritvi se nam dozdeva večkrat, da se pesnikove sanje niso dobro umele. Žalostno je dejstvo, da so se Zeyerjeve dramatske pesmi prezirale celo vrsto let, poprej pa se je njih uprizorjanje celo odklanjalo. Šele v najnovejšem času so bile pozdravljane na odru z burnim navdušenjem in sicer pri premijerah, katerim pesnik ni prisostvoval. Ostavil je bil Prago ter živel na češkem jugu; le redkokdaj je prihajal v Prago. Šele zadnja tri leta svojega življenja je preživel zopet v Pragi.

JULIJ ZEYER.

Njegova najznamenitejša dela na polju drame so: „Legenda iz Erina“ (nordijska), „Neklan“, „Libušin srd“ (junaška) „Radúz in Mahulena“ (slovaška fantazija, ki jo je lani uprizorilo tudi zagrebško gledališče), „Pod jablano“, h katerima zadnjima je mojster glasbe Josip Suk zložil deloma orkestralno glasbo. Potem „Dona Sanča“ (španski motiv), „Iz dob rožnatega jutra“, „Sulamit“ (z biblijskim ozračjem), „Brata“ (kitajska komedija) itd.

Zaradi nagnjenosti k eksotičnim snovem in ker je stal osebno visoko nad političnimi boji, so mu odrekli rodoljubje, dasi je bil najidealnejši češki pesnik. Kdor prečita Plojharja, Višehrad, Libušin srd, Čehov prihod, se začudi, da je bilo kdaj mogoče, izreči tako nepravilno očitjanje. Že četrto leto spi češki pesnik večni sen na Višehradu. Njegov grob ni zapuščen. Vrsta njegovih častilcev raste, in tudi tisti, ki so mu devali na glavo trnjevo krono trpljenja, pripoznajo, da so mu storili krivico.

„O večernica! Bil je kakor ona, zasijal je in izginil za lesi“. (Legenda iz Erina.)

(Iz českega rokopisa prevedel
Adolf Dobrovólný.)

BLAZNOST.

Hristo Iljič

O dekle, odkodi ta plamen,
živi plamen na ustnah tvojih?
Ah, to so njegovi poljubi,
ki gorijo, gorijo na njih!

Zakaj si mi dala to rožo,
ki na prsih mojih dehti?
Pri njem je pač zate vzcvetela
v vročih žarkih njegovih očih.

Za teboj stoji senca njegova,
in jaz sanjam, da moja si vsa,
in te ljubim in vendar te ljubim,
le smej se mi, smej se, haha!

Zaigral sem dušo svojo
in voljo vso vrgel v kot,
in prišel je, prišel je nad mene
življenja bankerot

V. V. VEREŠČAGIN:
V HIŠI INDIJSKEGA ODLIČNJAKA.

PLAMENI.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

Stiri mesece pred drugim izpitom pa je prišla mati k njemu in mu povedala, da ji je stavec odpovedal službo. Molčal je in gledal dalje v svojo knjigo, ona pa si je ogrnila novo mantiljo, najbrže zadnji starčev dar in odšla v mesto. Odslej je odhajala in prihajala neredno in često je ni bilo vso noč. Vprašal je ni, kam in zakaj, sama pa je rekla, da je sprejeta v tri hiše kot postrežnica bolnikom. In pustil se je topo rediti od nje. Prinašala mu je zajutrak, kosilo, južino, večerjo ter je zopet odhajala, često ne da bi izpregovorila le eno besedo. Čutil je, kako mučna je obema vsaka minuta, v kateri sta dihala isti zrak in kako je postal ta zrak hipoma težak in dušeč... Hitro, hitro, da bo prej konec!

Prišel je konec. In potem je stal pred prašanjem: kam? Bilo mu je vseeno, za noben poklic ni čutil več posebnega veselja, samo da bi ne bilo preslabo in predvsem, da bi bilo varno in gotovo... Tipal je nekoliko časa okrog sebe

in zaprosil končno k sodnji, kjer se mu je obetala še najboljša prihodnost.

Vrnila sta se z materjo v domovino. Ona je šla k staremu župniku na deželo blizu mesta, on pa je živel ves čas kot avskultant sam. Posrečilo se mu je dobiti troje bogatih družin, kjer je poučeval sinove in začel je dihati prostejše. Vživel se je naglo v svoj novi poklic ter začutil kmalu posebno slast, da postaja bolj in bolj važno kolesce v velikanskem državnem stroju.

Zdaj se je domislil vsega tega. Kako mogočno je gledal s svojega sedeža, ko je bil prvič zapisnikar pri veliki porotni obravnavi in kako ponosno vzravnane je stal tam gori, ko se je čitala obsojencu smrtna kazen! Tam spodaj pa se je gnetlo občinstvo, vse prevzeto od veličastno-resnega trenutka ter strmelno skoraj plašno gor v one, ki so stali za ograjo, v kraljestvu pravice in strašnega maščevanja.

Nasmehnil se je, a obenem mu je šlo čisto tiho nekaj neprijetnega čez dušo. Zakaj se smeje?

Ali ni bil srečen tedaj, ali ni bil to svetel in velik čas? — kako se mu more zdaj smejati? Ali je res mogel svetnikov opomin naenkrat zrušiti vse, kar je stalo toliko časa in tako lepo?

Zmajal je z glavo: Ne, to ni moglo biti! Ustavil se je, in pogled se mu je razlil tja ven čez polje do mračnih gorâ v daljavi. Megle so bile vstale in prepregle s sivoblede tančico vso to lepo zemljo in bele oči so zopet strmele vanj s svojim čudnimi vprašanji... In on je stal nepremično in gledal v te bele oči...

Naenkrat se je stresel. Ali ni bilo to zemlja, kar ga je bilo zgrabilo te dni, odkar je bil zopet sredi nje? Po dolgem, dolgem času, po desetih letih zopet sredi nje!

V hipu je stopila pred njega njegova mladost in njegov rojstni kraj, ki se ga ni spomnil v vsem tem dolgem času skoraj nikdar. Pač se mu je neizbrisno vtisnilo v dušo, kako so tedaj odhajali. Oče je bil prevzel zadolženo premoženje in boril se je vse življenje, da bi se rešil. Zaman. Bil je dober gospodar in tudi izboren rokodelec, ki si je prislužil precej, a ležalo je na njem kakor prokletstvo, ki ne pusti nekaterim ljudem nikdar do nobenega uspeha. Takrat, ko so dali njega na prigovarjanje domačega župnika v šolo, so še za silo izhajali, a pozneje je šlo vse bolj in bolj navzdol. Upniki so pritiskali vedno silnejše in končno je vrgel oče obupan veslo iz rok: naj se potopi vse skupaj in reši vsakdo kar more! Odšel je brez slovesa in ves mesec ni nihče vedel, kam. Potem pa je prišlo očetovo pismo, v katerem je sporočil materi, da si je dobil posla v mestu in da naj pride s sinom za njim. To je bilo o počitnicah med peto in šesto šolo.

Tega se je često spominjal, slika njegovega rojstnega doma samega pa se mu je prikazala le redko, redko in vsa blede in nejasna ter je hitro spet zdrknila mimo njega.

Zdaj pa je prišla zopet in se zasmejala nekolikokrat in potem obstala. In on je strmел vanjo... Ozka dolina, v globini bučeča gorska reka, in visoko gori nad njo, naslonjena samotno na zelen hrib, njegova rojstna hiša, prodana in v rokah tujih ljudi... Pod njo oni oreh, tik zraven ona murva in mimo nje pot do bajtice tete Neže, ki je gotovo že umrla... Vse je stalo pred njim, vsak grmič, vsaka krtina, vsak kamen... In tu okrog je tudi vse tako, tu je tudi grmičevje, stoje drevesa, se ziblje trava. In iz vsega tega vstajajo ti daljnji, nejasni spomini, te čudne misli, kakor vstajajo iz nje te bele, fantastične megle... In iz vsega tega vstajajo čudna vprašanja in vsta-

jajo počasi, počasi odgovori... vprašanja še kakor megle... odgovori še kakor megle...

Potegnili je naenkrat mrzlo in ostro s severja, in zamajale, zabrisale so se še bolj megle in zamajala, zabrisala so se še bolj vprašanja in odgovori...

Zapel si je tesnejše plašč in pospešil korake proti kupčku iz megel vstajajočih lučk v daljavi...

Pri prvi svetilki v trgu se je ustavil ter pogledal na uro. Začudil se je, da je še tako zgodaj, — dan se je bil res že močno skrčil.

Premišljeval je, kam bi se obrnil. V gostilni zdaj gotovo še ni bilo nobenega človeka, doma v svoji sobi pa tudi ni vedel, kaj prav početi. Rekel je bil vrhutega materi, da bo nocoj večerjal zunaj in ona je bila gotovo pri gospej Blaznikovi, kamor je zahajala, kadar je imela kaj časa.

Kaj če bi šel tudi on tja? Gospa Blaznikova je bila mati učiteljice Milke. Spomnil se je one opazke, ki jo je napravil o njej zdravnik in kako ga je dr. Slemen zavrnil. Dà, zdaj je prilika, je prikimal. Enkrat se je moral itak seznaniti. Ni sicer primerna ura, toda dober izgovor ima, ker lahko povpraša po svoji materi. Ostane pol ure in med tem bo že čas za večerjo.

Vedel je samo približno, kje stanujejo, samo toliko, da je to ena izmed hiš na zadnjem koncu, skoraj že ven iz trga. Kmalu je bil tam, in stara ženica mu je pokazala blede razsvetljena okna še sto korakov dalje, popolnoma na samem.

Vse polno tankega, nizkega drevja je stalo okrog male, skoraj kmetiške hišice. Stopil je k oknu in prisluškoval. Govorila je ravno njegova mati in zvonk dekliški smeh je zazvenel koj nato za pregrnjenimi stekli.

Vstopil je v temno vežo in potrkal pri prvih vratih na levo. Za hip je spravil vse nekoliko v zadrego, toda med tem časom je govoril sam.

„Jutri me morate poklicati že ob šestih, ker grem najbrže na komisijo,“ je rekel materi. „Nisem je hotel drevi buditi, zato sem se predrznil, poiskati jo kar tukaj,“ se je opravičeval gospej Blaznikovi, ki ga je ljubeznivo povabila, naj sede in mu postavi stol poleg svoje hčere.

Nasmehnil se je in sedel, sam s seboj zadovoljen, da je prišel in da si je izmislil tako dober izgovor. V priprosto opremljeni, a snažni in lični sobici je bilo ravno prav zakurjeno in topel občutek domačnosti in prisrčnosti mu je napolnil srce.

„No, kaj ste se ravno tako srčno smejali, da se mi je zdelo škoda motiti vas?“ je vprašal svojo sosedinjo tiho, kakor bi hotel pokazati, da se hoče pomenkovati samo ž njo, ker je prišel

samo zaradi nje. Oko mu je obstalo dalje časa na tem bledem, finem, sicer svežem, a za spoznanje vendar že utrujenem obrazu.

„Oh, vaša gospa mama je ravno pripovedovala, kako se oblačite,“ se je zasmejala ter mu šinila s svojimi živimi, skoraj drznimi očmi čez obraz.

„Jaz? No kako?“ se je začudil.

„Najprej čevlje, potem še-le — — — in tako dalje — —,“ se je zasmejala ter rahlo zardela.

„Tako se vsi moški oblačimo,“ je rekel komično-resno. „Sploh pa — — —“

Umolknil je in jo pogledal. Oči so se jima srečale in nekaj razkošnega, prešernega je naenkrat zaplalo po njem... Zazdelo se mu je, da se izliva iz teh njenih oči nekaj finogrešnega, nekaj sladkoprepovedanega, in globoko v duši mu je zaplamtelo nekaj tako žejnega, da bi bil dal v tem hipu kaj blaznouslyodnega za en sam poljub. Kako bi se zagrizel v ti polni rdeči ustni, kako bi stisnil k sebi to krasno telo, katerega polne oblike so kipele za širokim predpasnikom, ki jo je vso pokrival!... Naenkrat je ona povsila svoje oči ter sklonila glavo.

Kakor iz neke omotice ga je vzbudilo vprašanje gospe Blaznikove, ali mu ugaja v Novinjah, kakor da ga je njen glas poklical od bogvekod, kamor se je bil izgubil v eni sami minuti...

Odgovoril je naglo, tako, kakor da bi se hotel stare gospe takoj odkrižati in le za hip se je razpletel pogovor čez vse omizje. K sreči sta materi dobili svoj pogovor, premišljevanje, koliko je vse cenejše na deželi, kakor pa v mestu.

Obrnil se je zopet k Milki. Imela je pred seboj vezenje ter se zdaj globoko sklanjala nadnje. Prsi so se ji počasi dvigale in zopet padale. Molče jo je opazoval in zopet se ga je pollaščala opojna omotica in rahlo drhtenje mu je šlo po vseh udih. Kaj mi je? In kar naenkrat, v prvih petih minutah! se je čudil samemu sebi. To kipeče mlado telo, ta blede obraz, ta mehka toplota... čutil je, kako se mu počasi steka kri v lice.

A vedno ni mogel molčati. Vzel je knjigo v roko, ki je ležala na mizi in jo odprl.

„Ali ste že čitali?“ ga je vprašala.

„Ne, jaz sploh, žalibog, malo čitam“.

„O, meni je to pa skoraj edina zabava.“ In pravila mu je, da nima nikake primerne družbe, da čuti kako domača elita vse prezira in da si doslej tudi želela ni v tako družbo.

Naslonil je glavo v levico in jo bolj gledal, kakor poslušal. Njena usta so vendar še najlepše

na njej, si je mislil in se vtopljal v neki čisto poseben čar. Sladka so ta usta in vendar tako ošabna in skoraj hudobnoprezirljiva zdaj, ko govori, kako čuti, da elita prezira tudi njo. Glej, glej, kako govori... kako se zableste vsak hip ti krasni, beli zobje — — — kako se vsak hip zagrizeno zboči gorenja ustnica... O, kako bi jo pritisnil s svojimi nazaj, kako bi se vsesal v to rudeče meso sredi te ponočnoblede polti!... A zdaj so se ta usta naenkrat ustavila in njeno oko se je zasadilo v njegove.

„Kaj me tako gledate?“ je vprašala kakor osupla in tako tiho, da jo je mogel samo on slišati.

Nasmehnil se je, ne da bi odmaknil oči in odgovoril še le čez hip:

„Morda sploh malo govorim. Saj me ne poznate.“

„A, seveda! Vi niste izmed molčecih ljudi, to se vam takoj vidi. Zato vas ravno vprašam, zakaj ne govorite?“

„Prosim, vi ste me vprašali, zakaj vas tako gledam. Vprašajte še enkrat to, če se vam čudno zdi, da vas kdo gleda!“

Jedva opazen smeh se ji je zazibal okrog usten.

„Po dveh letih zopet en poklon!“ je prikimala kakor zamišljena. „Verujte, da dobro de, čeprav človek ve, koliko so pokloni vredni.“

„Glejte, kako ste odkritosrčni!“ je vzkliknil. „To je lepo, zelo lepo! A zato tudi o moji odkritosrčnosti ne smete dvomiti!“

„No, pa ne bom, res ne bom,“ je prikimala in za hip umolknila. Potem pa so se ji oči obrnile nekam daleč in nadaljevala je počasi: „Ste pač najbrže tudi človek momenta in govorite, vsaj v trenutkih, ko ravno govorite, iskreno in pošteno. Poznam to. Poznala sem namreč nekoč človeka, ki je ljubil petero deklet hkratu in ni bil pravzaprav nobeni nezvest; tako mi je vsaj nekoč razlagal in povedal, da se pravi takim ‚ljudje momenta‘.“

Vse te zadnje besede je govorila z mirno, fino ironijo in obenem z rahlo strupenostjo. Kaj pa ima spet? se je vprašal presenečen. Pogled mu je obstal zdaj na njenem lepem, čistem čelu, na katerega je bila sedla kraljevati bogvekdaj in bogvezakaj zrela in svojih pravic zavedajoča se resnoba. To dekle je moralo kdaj kje doživeti nekaj, kar je pustilo v njeni duši svoje sledove, si je rekel. Morda je že kdo užival ta usta?... In zagorelo je zopet v njem...

V tem trenutku ga je nenadoma zadelo njeno oko. Za hip se je široko odprlo in preplašeno

obstalo, kakor nedolžnost pred grehom in za hip se je nato zatemnilo, kakor da je šla žalost mimo in vrgla svojo senco čez to čisto modrino, potem pa je naenkrat zaplamtelo kakor meč... „Kaj pa misliš ti? S kom meniš, da imaš opraviti?“ Samo en trenutek, samo toliko, da mu je to povedalo, potem pa se je zopet obrnilo malomarno ošabno po sobi in gorenja ustnica se je pritisnila na spodnjo, skoraj nekoliko preveč...

Nastal je molk. Vse v njem se je prestrašeno, presenečeno ustavilo. „Taka si torej?“ je jeknilo nekaj globoko nekje v njegovih prsih. Povesil je oči in ves osramočen je strmel v mizo predse. „Kakor psa me je, z bičem me je!...“

Še en trenutek. Potem pa se je splazil njegov pogled nazaj k njej. Gledala je mirno predse, a nosnice so ji drhtele. Čisto natanko je videl, kako so drhtele... „Ne, ne, bodi kakor hočeš, — a v tebi tudi gori,“ mu je šinilo burno skozi možgane... „Ti, ti — vrag!“...

In plaho poželjenje se je zopet stekalo od vseh strani, iz vseh virov vanj, da je začutil žgočo, sušečo žejo v svojih prsih, a vsak hip je zaplalo čez vse to boječje spoštovanje. In ustnice so se mu zgenile nehote:

„Zakaj ste me tako pogledali?“

Morda ji je bilo žal, morda se ji je zazdelo, da ni zaslužil, kar mu je molče očitala, morda ga je hotela nezavestno, morda premišljeno zgrabiti še bolj, — njeno oko je zopet zaplamtelo in zopet se je razlila iz njega predušena strast čezanj... Ves obraz ji je zaplamtel v blede luči in zasmejala se je, ne da bi kaj rekla.

Strmel je nemo v njo. „Ti, ti — — — vrag!“ je zakričalo zopet nekje v njem in usta so se mu nalahko odprla.

„Ali ste bili zdaj doma?“ ga je vprašala naenkrat s popolnoma mirnim glasom.

„Ne, na izprehodu... Odkar sem tukaj, grem vsak večer sam ven...“

Umolknil je, ker je zapazil njen ironični nasmeh.

„In zunaj trgate take cvetice?“ je pokazala na oveneli šopek, ki ga je imel od davi še vedno na prsih.

Bogvezakaj mu je bila ta opazka mučna. A isti hip se je vzpelo v njem in odgovoril je trmasto ponosno:

„Ne! to mi je dala davi gospodična Adela.“

„No, to vem tudi jaz, da ne rastejo zdaj take vijolice za potom,“ se je zasmejala dobrodušno. „Ampak lepo je, če mlad gospod ljubi cvetlice; to kaže mehko srce!“

Pogledal ji je naglo v obraz, a bil je istotako nedolžen, kakor te besede. Pa vendar je čutil, da se mu roga. Toda s kako pravico? Kaj briga njo, kje dobiva svoje šopke!

„Ali imate tudi vi cvetličnjak?“ je vprašal hudobno ter ji pogledal ravno tako prijazno naravnost v obraz.

Nosnice so ji rahlo zadržtele in iz oči ji je švignilo naravnost sovražno. Toda takoj nato je odgovorila hladno in visoko od zgor.

„Dà, gospod doktor, tudi jaz imam cvetličnjak, — sedemdeset otroških src cvete v njem. Niso to ponižne in duhteče vijolice, uporno srobotovje je to in trdo delo je ž njim in ne bila bi mu vsaka nežna, sladka punica kos! A to nas ne moti! Potem še različne stranske reči, ko pride človek že polmrtev domov iz šole, o — — —“

Zamahnila je z roko in malomarno skomignila z ramami, kakor da samo čuti kako je zgovorila vse te besede z nekim posebnim, deklamatorskim, priučenim patosom, ki je za hip strl proti njeni volji vsako ironijo v njih.

„Nežna, sladka punica!“ te izraze je prav posebno zategnila, hotela je ž njimi gotovo kam prav posebno vrezati. Pa ne da bi — — — Misli so se mu naenkrat obrnile in samemu sebi nepričakovano iz teh misli naravnost ven je vprašal:

„Ali ste boljše znani z gospodično Adelo?“

Zaslišal je sam to vprašanje šele zdaj in začutil obenem, da je nerodno. Pogledal jo je zato skoro plašno, kak obraz da napravi.

„Ne, gospod doktor! Pred petimi leti, ko sem prišla jaz sem, je znala že čitati in pisati.“

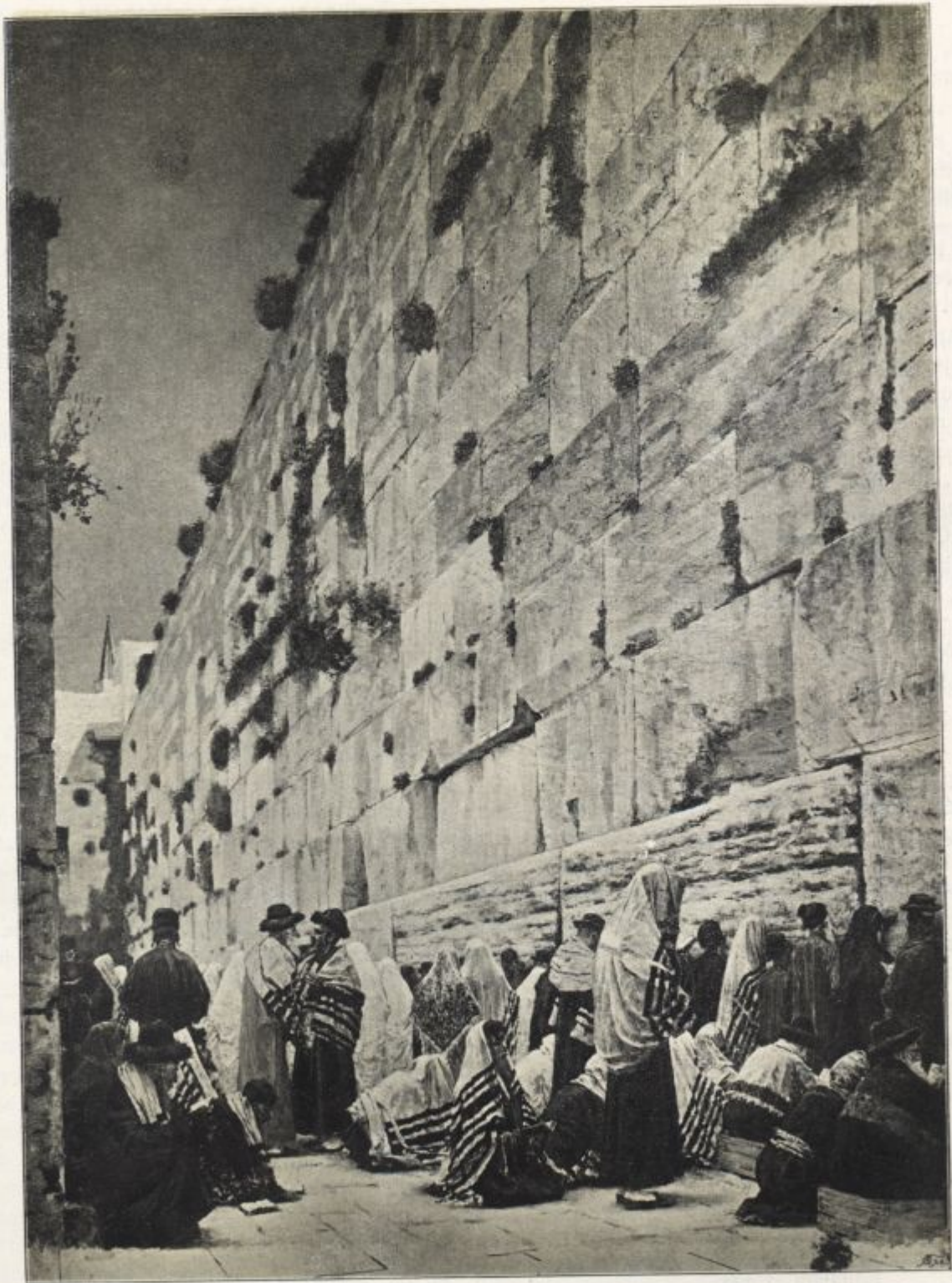
Čutil je na svojem licu njen pogled in zdelo se mu je, da uživa s hudobnim nasmehom njegovo osuplost na ta odgovor. Ne, ali si ti strupena! si je mislil in obenem se mu je vse to, bogvezakaj, zdelo tako dobro. Ustnice so se mu zazibale in ozrl se je vanjo, kakor da ji mora povedati, da čuti, kako je vsa vražja. In ona ga e gotovo umela, kajti pritisnila je z zobmi spodnjo ustnico in se silila, da bi ji ostal obraz miren.

„O vem, kaj si mislite,“ mu je prikimala.

„A jaz vam sama povem, da nisem nikakor bogvekako dobrodušna. Sicer pa vam je to itak vseeno,“ je dostavila pametno in brez vsakega stranskega pomena.

„Ne tako, kakor mislite, gospodična Milka. Vi me — — — vi — — —“

„No, dà, jaz vas morda nekoliko zanimam. Vi ste gotovo izmed onih, ki jih ljudje zanimajo; in tu itak ni velike izbire. Zato me bo razveselilo, če nas včasih posetite. Seveda, če se vam bo ljubilo.“

V. V. VEREŠČAGIN: SALOMONOVİ ZIDOVİ.

Vedno v istem pametnem in naravnem tonu.
„Srčna hvala! Jako rad! Samo, če tudi jaz vas nekoliko zanimam,“ se je nasmehnil, hoteč biti šaljiv.

„Novi adjunkt zanima vsa dekleta v takem kraju, takoj, kakor se razglasi, da pride. Seveda, zanima to tako, to tako.“

„In vas? Tako ali tako?“ se je norčeval.

„Teoretično, gospod doktor, samo teoretično! Takole, veste, idealno, kakor katehet inštitutke!“ je odgovorila in zopet ne več brez vsake primesi.

„Ali ste poredni!“ je vzkliknil, da je pač kaj rekel in vstal. Čutil je, da so mu misli zmedene in začel se je skoraj bati, da bi ne rekel česa, kar bi potem obžaloval. Ne, tega ni pričakoval, — napravil si je bil drugo sliko o njej, kolikor si jo je sploh napravil. Ne, tega ni pričakoval, da dobi take vrste žensko tu v Novinjah, tu notri za temi malimi okni. Pripraviti se mora, zbrati svoje misli, oborožiti se, preden pride zopet.

„Ne smem dalje motiti!“ je nadaljeval. „In potem se moram obdolžiti, da sem postal lačen.“

„O, ali že greste, gospod doktor?“ se je oglasila gospa Blasnikova. „Pa nas še kaj posetite! Milka, posveti gospodu; črna tema je zunaj.“

Mati je rekla, da ostane še malo, zato se je poslovil sam.

„Ne trudite se, gospodična! — Torej kdaj smem zopet priti?“ je vprašal v veži Milko.

Podal ji je roko in ji pogledal v oči.

„Vedno ste nam dobrodošli! Saj vidite, kako samevamo. Sicer pa greste itak večkrat tod mimo.“

„A! Vi ste me že prej poznali?“

„Glejte ga! Saj sem rekla, da sem kakor inštitutka!“ se je zasmejala. „Drugi dan ste že šli skozi kritiko!“

In pogledala ga je, da je vedel brez vprašanja, kaka je bila ta kritika... Cel plamen je švignil črezenj...

„Brr! kako je mrzlo!“ se je stresla naenkrat. Stopila je smeje se na prag in dvignila svetilko, da je padel medel pramen mimo tenkih, črnih debelc do ceste...

Stisnil ji je še enkrat roko, gorko, gorko in hitel ven.

„Na svidenje! gospod doktor!“ je zadonelo tako sladko skozi noč; potem so se zaprla vrata za njim.

Ozrl se je in stopal potem počasi proti trgu.

„Tvoja ura je prišla, a bodi pameten, fant pameten!“ je zamrmal še enkrat tam spodaj pred gostilno in nato je naglo vstopil.

(Dalje prihodnjič.)

EPIZODA.

Hristo Iljič.

Bog vedi, zakaj, bog vedi, kako
sta se srečala najini poti,
in srce za hip vzdrhtelo mi je
v čudoviti pomladni gorkoti.

Jaz nisem za tebe, ne zame ti,
usoda naju loči,
pa sladke tvoje so oči
in njih pogledi vroči.

Tak tajno šepetati s teboj
tu v mraku res presladkó je; —
pri bogu, veruj mi, žal mi je,
da nisi ti dekle moje!

II.

Dejal bi ti, da si ko roža,
ko zvezde žar tvojih očes,
da ustne so tvoje rubini —
in vendar — saj to vse ni res.

Vse bisere, zvezde in rože
za to, kar v očeh ti gori!
Mladost in življenje in sreča,
vse, vse si sama ti.

III.

Skoz mlado, zlato jutro
odhajam iz vasi,
pa nazaj mi uhajajo misli
do tvojih ognjenih oči

Bil sem srečen, in res mi težko je,
ko tihi zapuščam pristan
in vračam se — bogvekam daleč
v brezmejni ocean.

DR. VLADIMIR LEVEC.

Spisal dr. Janko Polec.

Vladimir Levec, ki je prišel na vseučilišče s tako obsežnim zgodovinskim znanjem, s kakršnim ga drugi navadno komaj zapuščajo, je hitro spoznal, da ima v profesorju Luschinu pred seboj velikega učenjaka z nenavadnim znanjem. Imponiral mu je po suverenem obvladanju pravne zgodovine, nemške in posebno avstrijske. Profesor vitez Luschin, ki je po pokolenju Kranjec, — njegov oče, nazadnje deželnega sodišča predsednik v Ljubljani, je bil, kakor priča njegov plemiški pridevek Ebengreuth, doma iz Ravnega dola pri Ribnici — pa pozna izborno tudi zgodovino kranjsko. In to je bilo Levcu dvakrat ljubo! Pridno je zahajal v Luschinov seminar. Ali tudi Luschinu, ki je tedaj še s prav posebno vnemo gojil šele od l. 1893. obligatno pravno zgodovino avstrijsko, Levčeve zmožnosti niso mogle ostati skrite. Enkrat vpraša Luschin v svojem seminarju: „Kdo izmed gospodov mi ve povedati, odkod imajo Kranjci svoj deželni grb?“ Levec se oglasi: „Od Andex-Meranov!“ — in tudi utemelji svojo trditev. Luschin se temu ni mogel načuditi. Od te seminarske ure dalje se je pletla vedno ožja, skoraj prijateljska, nerazdružna vez med Luschinom in Levcem. Luschin je odslej živo zasledoval in pazil na Levčev razvitek. Vedno bolj ž njim občujoč, je pa opazil, da se njegov ljubljani učenec zanima le za pravno zgodovino, ne zadosti pa za rimsko pravo. Vpraša ga tedaj nekoč, če se uči rimskega prava. Levec, odkritosrčen kakor vedno, mu pove naravnost, da predavanja iz rimskega prava pač poslušša, vendar se ga ne uči, posebno ker tako ne misli postati jurist, marveč historik. Luschin ga nato pouči o potrebi rimskega prava ravno za historika in mu obljubi, da ga priporoči svojemu kolegi, profesorju Hanauseku, da ga bo prav dobro „prijel“. Hanausek ga je res začel izpraševati vsako seminarsko uro, tako da je bil prisiljen učiti se rimskega prava, če se ni hotel blamirati. Njegova čast pa mu ni dopuščala, da bi se blamiral! Tudi Levec sam je izprevidel kmalu potrebo, da se izobrazí v pozitivnem pravu in vedno manj je mislil na filozofijo.

Po tako prestanem prvem vseučiliškem letu, ki je prineslo mlademu pravniku toliko nepriča-

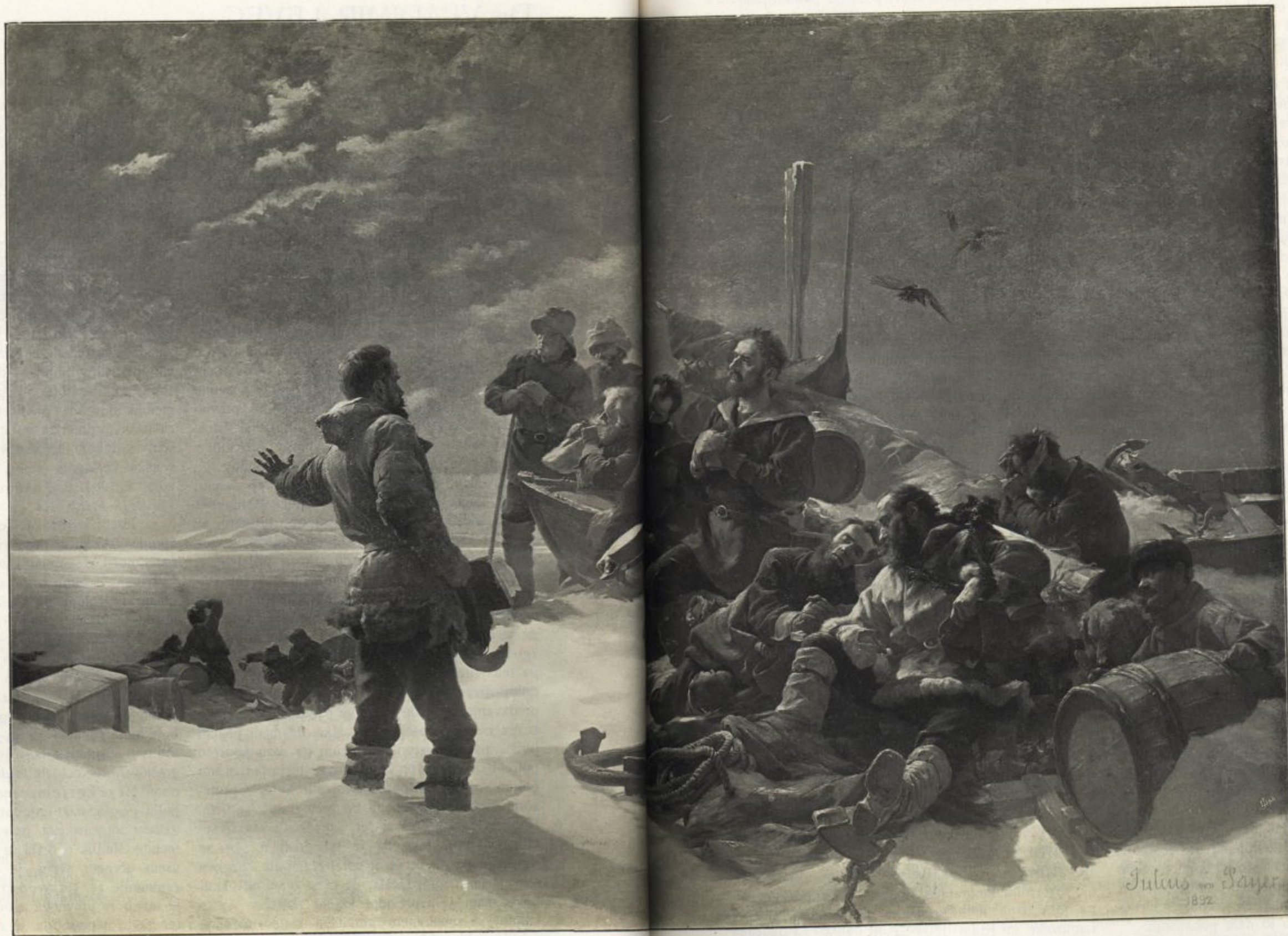
kovanega, je šel o velikih počitnicah l. 1896. za dalje časa na Koslerjev grad Ortenek na Dolenjskem raziskovat ondodnji arhiv in knjižnico.

L. 1898. v „Mitteilungen des Musealvereins für Krain“ priobčena študija: „Das Archiv der Herrschaft Ortenegg in Unterkrain“ (zv. XI. str. 44) je priča Levčevega dela v tistem času.

Ne smemo pa pozabiti, da ne bi omenili malega pa sila dragocenega zaklada, ki ga je Vladimir Levec dvignil iz zaprašenega arhiva starodavnega orteneškega gradu. Našel je namreč malo litografirano knjižico: „Kratko teorijo kaznovavne pravde“, o kateri je Levec dokazal, da je služila slušateljem slovenskih vseučiliških predavanj l. 1849. v Ljubljani kot nekaka „scripta“. Obširen popis in ocena tega veleznamenitega spomenika slovenske prošlosti se je našel popolnoma za tisek pripravljen v Levčevi zapuščini. Priobčil sem ta dokaz Levčevega zanimanja za vsa slovenska vprašanja v 11. št. „Slovenskega Pravnika“ l. 1904. pod naslovom: „Iz zgodovine slovenskega vseučilišča“.

Jeseni l. 1896. je šel Levec nadaljevat svoje študije v Gradec. Vse svoje delovanje je zopet usredotočil v seminarju svojega čislane učitelja Luschina. K temu je zahajal ob nedeljah v njegov krasni Tusculum na graškem Rosenbergu, „Minoritenschlüssel“, gradič z lepimi vrtovi po griču in s še lepšim razgledom. Tu se je seznanil Levec z mnogimi znamenitimi možmi, zlasti z vseučiliškimi profesorji, ki so zahajali v gostoljubno Luschinovo hišo, zlasti z arheologom prof. Gurlittom in prof. narodnega gospodarstva Hildebrandom. To leto se je Levec še prav posebno intimno seznanil s kustosom vseučiliške knjižnice graške in univerzitetnim docentom, Čehom dr. Janom Peiskerjem, znamenitim veščakom na polju gospodarske zgodovine in izbornim poznavalcem slovanskega prava. Ta mož, čigar znamenita študija o češki in srbski zadrugi slove v vsem učenem svetu, je zbudil v Levcu veliko zanimanje za gospodarsko zgodovino, ki je ravno za pravnega zgodovinarja velike važnosti ter ga je napotil, da je začel študirati tudi slovanske pravne vire, zlasti ruske in južnoslovanske n. pr. Ruskaja pravda in črnogorski državljanski in kazenski zakon. Tudi tukaj je bil Levec kmalu

(Dalje.)

JULIJ PL. PAYER: „NIKDAR NAZAJ.“

domač in pravi veščak. Tako so Luschin, Peisker in Hildebrand določili smer Levčevim študijam. Hotel je postati germanist, toda ne germanist v pomenu profesorjev nemške pravne zgodovine, ampak germanist, ki svoje nauke opira na gospodarsko zgodovino in na narodno gospodarstvo ter preiskuje, kako je nemško pravo vplivalo na slovanski svet. V tem oziru je tedaj Levec ubral novo pot, ki bi bil po njej prišel brez dvoma do znamenitih znanstvenih rezultatov ter mogočno razširil tvišče nemškega prava. Poleg teh mož je kolikor toliko vplival na Levca tudi deželni arhivar štajerski, vladni svetnik Dr. Zahn, znamenit poznavalec štajerske zgodovine. Na prošnjo Luschinovo je imel ta učenjak nekaj mesecev trajajoč tečaj za paleografijo, ki sta se ga poleg Levca udeleževala še dva Nemca.

Menim, da se ne motim, ako pravim, da je poleg profesorja Luschina ravno pl. Zahn, ki je v svojih znanih študijah: „Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig“ v „Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen“ (VII. in IX. letnik) pokazal važnost italijanskih, zlasti furlanskih arhivov, vnel v Vladimiru Levcu tisto staro hrepenenje po solčni Italiji, po delovanju v italijanskih arhivih, ki ga do tako prezgodnje smrti ni zapustilo.

Omenil sem že zgoraj, da je Levec usredotočil vse svoje delovanje v Luschinovem seminarju. In kar navadno šele absolvirani pravniki ali vsaj taki višjih letnikov poizkusijo, to je izborno dovršil Levec v drugem letu. Lotil se je znanstvene naloge: „Die krainischen Landhandfesten“ po zgledu Luschinovih: „Die steirischen Landhandfesten“, priobčenih v „Beiträge zur Kunde steierischer Geschichtsquellen“ (IX. 151.)

In kako je rešil to svojo nalogo! Kako je opisal te deželi kranjski podeljene svoboščine in teh se tikajoče tiskane listine! Lahko rečemo: vso starejšo pravno zgodovino kranjsko, kolikor jo je moči zaslediti, nam je tukaj podal. In s koliko natančnostjo, koliko skrbnostjo! Kako bogato znanje je Levec tu pokazal, kako fino razvit zgodovinski čut, koliko duhovitost, kako pravilno je vse sestavil. Ko bi nam ne bil nič drugega podal, bi zaslužil našo hvaležnost!

Graška pravniška fakulteta mu je priznala často darilo 100 K; „Mitteilungen des Institutes für österreichische Geschichtsforschung“ (I. 1898. str. 244 do 301. Die krainischen Landhandfesten. Ein Beitrag zur österreichischen Rechtsgeschichte. Von Wlad. Levec) pa so to delo ponatisnili.

Isto poletje l. 1897. je prebil tudi prvi državni izpit z odliko iz vseh predmetov.

Levca je končno tisto leto zadelo še drugo odlikovanje. Po priporočilu doktorja Peiskerja mu je meseca maja l. 1897. poverila „Anthropologische Gesellschaft“ na Dunaju nalogo, da preišče Dravsko polje med Mariborom in Ptujem v gospodarskozgodovinskem oziru po načelih, ki jih je utemeljil znani berolinski učenjak Meitzen v svojem delu: „Siedlung und Agrarwesen“. V znanstvenem oziru so mu dali zato: Luschin, dr. Peisker, Zahn in Zwiedinek primernih navodil, o krajevnih razmerah sta ga pa poučila župnika zgodovinar M. Slekovec in pisatelj Fr. S. Lekše. V počitnicah 1897 je svojo nalogo izvršil. Nabral je bogatega gradiva, ki ga še do smrti ni vsega uporabil.

Predelal je le en del materiala v svojih v „Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft“ na Dunaju l. 1898. in 1899. priobčenih „Pettauer Studien. Untersuchungen zur älteren Flurverfassung“. To so sila marljive, z obsežnim znanjem, gotovostjo, preciznostjo in nenavadnim kritičnim duhom pisane študije o kolonizaciji, o srednjeveških gospodarskih razmerah na ptujskem polju, čisto osamljeno stoječe v avstrijski zgodovinski literaturi, pravi kabinetni sestavki, ki opravičujejo najlepše nade o pisatelju. Sila važne so pa te študije tudi za starejšo zgodovino slovensko.*

Pri teh intenzivnih študijah vendar ni nikdar zanemaril zgodovine svoje ožje domovine.

Razen že omenjenih razprav, temelječih na arhivnem raziskovanju v Smledniku, je napisal za „Izvestje muzejskega društva“ sledeče:

v III. zvezku: „Zvonjenje ob hudi uri“ (str. 254—255), v IV. zvezku: „Dvoje listin iz reformacijske dobe“ (str. 242); „Francoske kroglice v Ljubljani“ (str. 79 in 119); dalje v V. zvezku (str. 138) in v VI. (str. 62): „Cesta od Šmarne Gore v Kokro“; potem v V. zvezku še: „Slovenska prisega iz l. 1791“ (str. 168), „Cesarica Marija Luiza v Ljubljani“ (str. 264); v VI. zvezku je napisal obširno naznanilo o Hasenöhrlovi knjigi: „Deutschlands Südöstliche Marken im 10. 11. u. 12. Jahrhundert“ (str. 37); „Ples o cerkvenem proščenju na Kranjskem“ (str. 48); „Cerkev na Jercici“ (str. 84); „Slovenska prisega iz l. 1676.“ (str. 84), v VII. zvezku zopet „Slovenska prisega iz l. 1700“ (str. 65) ter „Ein Paar Kapellen bei Bischoflack in Krain“ (str. 162).

V „Mitteilungen des Musealvereins für Krain“ pa je v istih letih priobčil: „Einberufung der Landwehr in Krain 1809“ (VIII, 195); „Öster-

* Kritiko o tej razpravi je napisal dr. Peisker, Věstnik slov. starožitnosti, III, 1899.

reichische Reichsgeschichte von Dr. Arnold Luschin von Ebengreuth" (VIII, 197); „Ein Bericht über die Schlacht bei Lepanto" (IX, 95) in „Joh. Weikhard Freih. von Valvasor. Ein Lebensbild v. P. v. Radics" (IX, 96).

Ne smemo pozabiti tukaj omeniti zanimive in za Vladimira Levca zelo značilne polemike, ki jo je vnel Vladimirov nekrolog Janku Kersniku v št. 178 in 179 „Slovenskega Naroda" iz l. 1897. Ta nekrolog in polemika, ki se je je udeleževal Vladimir Levec z velikim ognjem, nam najjasneje izpričujejo, da proučujoč tako temeljito in marljivo zgodovino ni nikdar pozabil druge svoje ljubezni — književne zgodovine slovenske; nam kaže, s kakó jasnim in paznim očesom je zasledoval Levec razvoj naše literature. To svoje zanimanje je že prej dokazal razpravljajoč v kratkih, a temeljitih člankih o izdajah Prešernovih poezij: v „Ljubljanskem Zvonu" l. 1896. v članku: „Prešernove poezije v Stritar-Jurčičevi izdaji (str. 451) in leta 1897. v sestavkih: „Prešern v švedščini" (str. 246) in „Prešernovih poezij bodoča izdaja" (str. 120). Poleg teh spisov o Prešernovih poezijah je priobčil v „Ljubljanskem Zvonu" l. 1896. še književnozgodovinske članke: „Jenko v novi izdaji" (str. 382), „Jenkovi pesmi rokopis, doslej neznan" (str. 191) ter: „Popravke k članku: Dunaj v zgodovini slovenskega slovstva". (str. 322).

A ko je razpravljal tukaj izvečine o vprašanjih, s katerimi se je, kakor n. pr. o izdaji Prešernovih poezij, pečal več let že njegov oče in so bili deloma, kakor gotovo zadnjenavedeni članek, od njega naravnost inspirirani, je v nekrologu nepozabnemu Janku Kersniku, ki ga je visoko cenil kakor pisatelja in kakor človeka, poznavajoč ga iz ozkega prijateljskega razmerja s svojim očetom, razvijal samostojne ideje, iz katerih je vel moderni duh. In tak je bil Levec skozi in skozi! Ne modern v tem zmislu, da bi se oklenil vedno le izrastkov in bizarnosti novih idej, marveč v tem lepem pomenu, da je povzel kakor v svoji stroki, zgodovini, tako tudi drugod iz novih sodobnih idej in nauk vedno le resnični napredek, ki ga je uporabil povsod, kar je le prijel v roke. V napominanem nekrologu je tudi omenil, da sodeč s stališča svetovne književnosti ne more prisojati prvenstva med slovenskimi romanopisci Josipu Jurčiču, ker je njegovo obzorje bolj omejeno in bolj ozko, nego Kersnikovo. Zaradi te trditve je neimenovan pisatelj Levca dne 15. sept. 1897. v tržaški „Edinosti" pod naslovom „Jurčič in parket" strastno napadel. Levec mu ni ostal dolžan odgovora ter je v „Edinosti" dne 1. in 2. oktobra napisal od-

govor in na dupliko istega neznanega pisatelja s 17. oktobra 1897 še: „Malo epiloga", datiranega iz Gradca dne 21. oktobra.

Kdor pozna Levca iz njegovih zgodovinskih spisov, ga v tej polemiki skoraj ne spozna. V teh člankih ni pokazal le velike splošne izobrazbe, poznavanja slovstva, marveč tudi: koliko temperamenta, koliko ognja, koliko navdušenja za domače slovstvo je bilo v tem zunanje tako mirnem možu! Njegovo zanimanje za domače slovstvene nazore se je pa zlasti iznova z vso silo zbudilo, ko je po tretjem letu svojih pravniskih študij, še vedno neumorno proučujoč pravno zgodovino, prišel jeseni l. 1898. na Dunaj v pripravljalni tečaj inštituta za avstrijsko zgodovino, kjer je tudi še nadaljeval svoje pravniške študije.

Na Dunaju je našel zopet svojega starega prijatelja Ivana Kunšiča, ki je tedaj ravno prišel iz Prage poslušat Jagiča.

Kolikokrat sem videč ju vedno skupaj, z veseljem upal in pričakoval, da nam bodeta ta dva izredna mladeniča enkrat slovenska — ne brata, ali pobratima — Grimma!

Občujoč tedaj s Kunšičem, Nachtigallom, Vidicem, se je Levec zopet ogrel za slovensko jezikoslovje, na katero ni pravzaprav nikdar pozabil. Obiskoval je pridno Jagičev seminar in Jirečekova predavanja. S Kunšičem sta pa snovala krasne načrte. Zbirala sta že gradivo za važni „Zgodovinski imenik krajev na Slovenskem", pri katerem bi se bila zgodovinar Levec in jezikoslovec Kunšič tako lepo izpopolnjevala! Ali hotelo je priti drugače!

Nepozabno mi je popoldne dne 18. februarja 1899. Krasno je črne konture naše prestolice zlatilo za zimski čas kar pregorko solnce, kakor bi nam hotelo zbudjati upe na skorajšnjo pomlad! To svetlo solnce je le preveč kontrastiralo z okolico, v kateri sva stala skupaj z Levcem na dvorišču občne bolnice dunajske ob črni krsti, on žalujoč za svojim najboljšim prijateljem, jaz za svojim dragim nekdanjim informatorjem — Ivanom Kunšičem.

Ko greva od blagoslovljenja domov, mi pravi Levec: „Jagič mi je izrekel danes svojo bojazen, da — bom jaz prvi njegovih učencev, ki pojdem za Kunšičem . . ."

Slaboten je bil sicer Levec že tedaj, a ravno ker je bil vedno tak, si pač nisem mislil, da se bo Jagičeva bojazen v malo letih tako grozno uresničila!

Vladimir Levec je postavil Kunšiču lep spomenik, izdavi v „Zborniku" „Matice Slovenske" za l. 1899. iz njegove zapuščine: „Doneske k

zgodovini književne zveze med Čehi in Slovenci“ z daljšim, Kunšičevo delovanje ocenjujočim uvodom. Tudi v „Ljub. Zvonu“ leta 1899. (str. 182.) je napisal Levec svojemu prijatelju presrčen nekrolog.

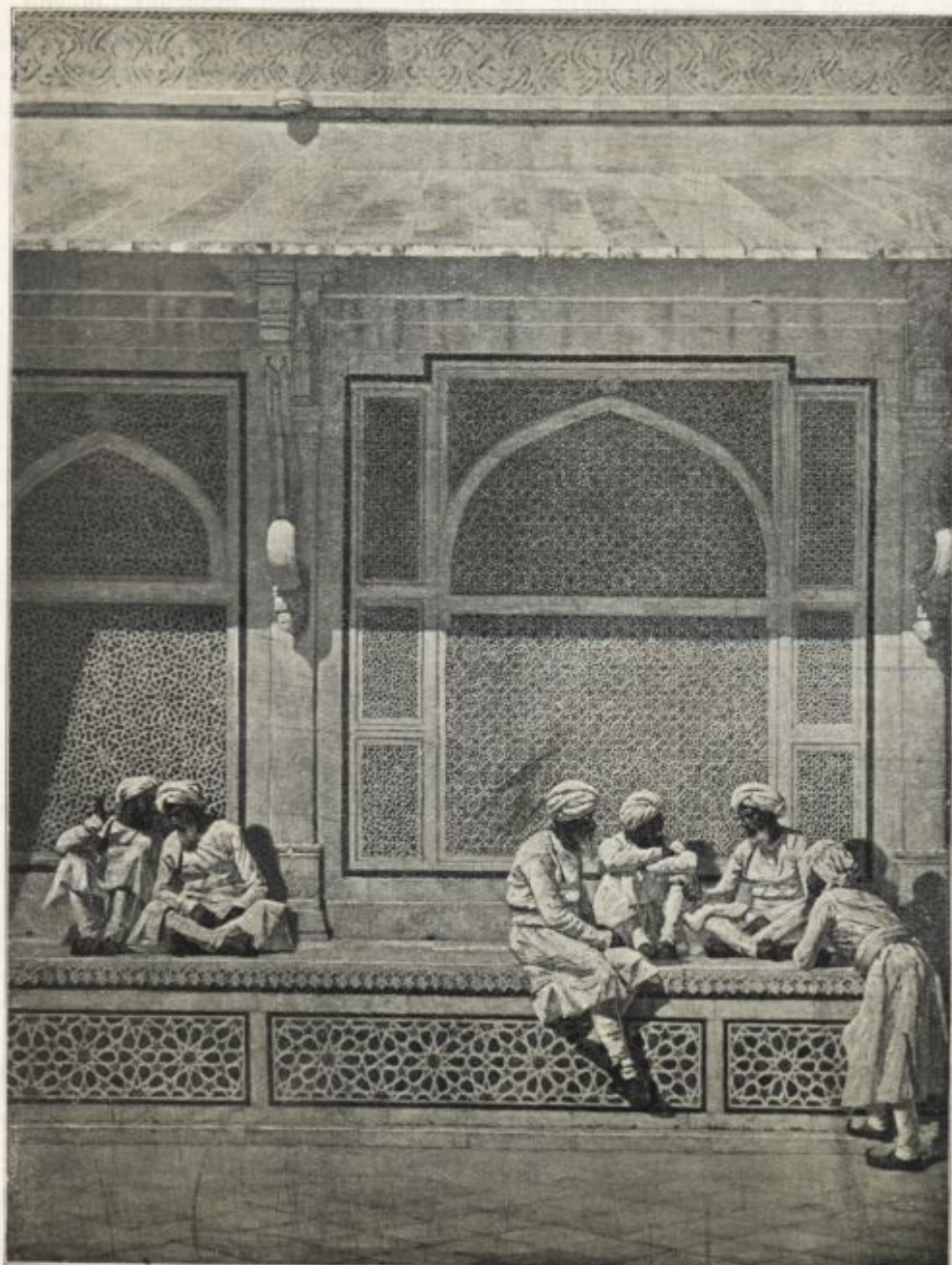
Levec se je tedaj sploh posebno živo zanimal za našo književnost. Bilo je ravno v času, ko je pri nas vse vrelo, ko so povsod naši „mladi moderni“ silili na dan in našli začetkoma malo razumevanja in mnogo odpora. Tudi Vladimir Levec je bil med „modernimi“. Viktor Bežek je

tedaj „Ljubljanski Zvon“ urejeval še kot strogo literaren list starejše struje; o značaju kake revije tedaj še ni bilo govora. Levčeva najljubša ideja je bila podati Slovincem moderno ilustrirano revijo „Lux victrix“. Misel je našla mnogo odmeva pri Levčevih prijateljih: risarju njegovih afričanskih junakov iz prvih gimnazijskih let, arhitektu Ivanu Jagru, Franu Vidicu, doktorju Iv. Robidi, Furlaniju, Jos. Maziju, ki so vsi obljubili sotrudištvo. Poleg teh je ta krog pridobil zase še Mateja Hubada (za glasbo), Fr. Ellerja, Franca Milčinskega, Jožefa Plečnika in arhitekta

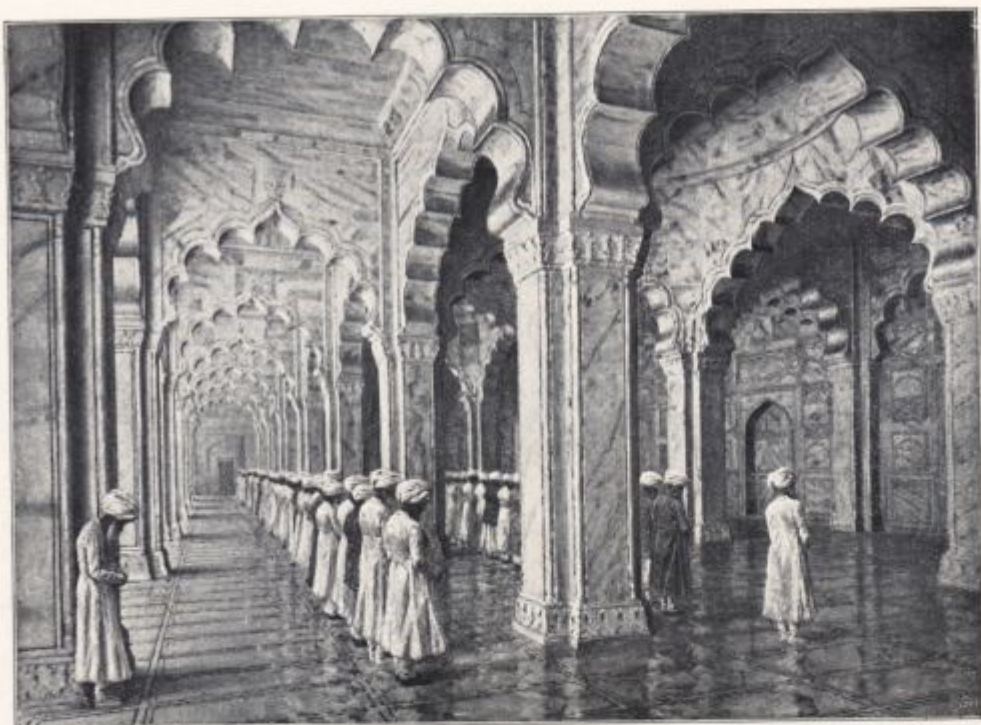
Maksa Fabianija. Uredništvo bi bil prevzel Fr. Vidic, ilustracijski del pa Jager. Zbrano je bilo gradivo za prvo številko; Levec je napisal poročilo o nekem M. Burckhardovem eseju, kipar Iv. Zajc je obljubil fotografične posnetke peterih reljefov, itd. Najbolj navdušena za stvar sta bila Levec in dr. Robida. Levec se je že pogajal v tiskarnah, a nazadnje je vse preprečila bojazen, bo li mogoče najti dovolj sotrudičnikov in pa — finančni pomisleki.

Isto leto je napisal Levec še nekaj jako duhovitih podlistkov o takrat izšli Cankarjevi „Erotiki“ v „Slovenskem Narodu“. Poslej je Levec uredil le še štiri sešitke Kersnikovih „Zbranih spisov“, in se vedno bolj izključno pečal z zgodovino.

(Dalje prihodnjič.)

V. V. VEREŠČAGIN: PRED GROBNICO.

V. V.
VEREŠČAGIN:
BISERNA
MOŠEJA.

MARA IN NJEN SIN KAJN.

Spisala Zofka Jelovškova.

(Dalje.)

Pozimi je rodila Mara dečka. Kakor so rojeni mladi volkovi, tako je bil rojen v samotni koči, sredi zimskobelih gozdov. Kakor žival gozda, tako sama je bila Mara ob tisti uri, tako daleč od bitij svojega rodu. Kdo bi se pač upal pozimi v bele, samotne gozdove, v njihovo nedotaknjeno, blestečo in pretečo krasoto!

Šele spomladi, ko je že dolgo pihal gorki jug preko dežele, v hipu počrnil vse šume in ko je vlažen dež zrahljal zemljo in je dišalo v zraku po spomladi ter so se ganile neizmerne šume v mogočnem, skrivnostnem klitju, — takrat je vzela Mara svoje dete in ga je odnesla v vas. In ko je videl župnik malega, močnega pogana, krstil ga je z imenom Kajn. Iz dolgočasja morda mu je dal to ime, ali pa tudi iz zlobnosti morda, da bi bil otrok zaznamovan vse svoje žive dni.

In zopet je nesla Mara otroka skozi klijče, vlažne, brezkrayne gozdove nazaj v svojo samotno kočjo, ki jo je bil postavil mrtvi njen ljubi. Solnce je sijalo ves dolgi aprilski dan, črna in mastna gozdna zemlja se je kadila in dišalo je po bujnem letu. Rjavi popki so se odpirali in kakor je šla, tako je šlo prvo lahno, nežno zelenje od drevesa do drevesa in gozdovi so šušтели v bla-

goslovljenem tisočerm rojenju. In nabujala so njene mlade prsi in ponudila jih je detetu, da bi raslo in uspevalo v moči in lepoti. Veselo ga je nesla nazaj v šume, da bi ne videlo ljudij in njih ničnosti.

Tako je rasel otrok v gozdovih. In šumeli so mu gozdovi v jeseni; zeleneli so mu spomladi; dišali so zanj v letu v bogati, zdravi vonjavi; v beli zimi so mu pripovedovali čudovite bajke. In učil se je od majke zasledovati divjad in učil se je od nje brenkati na strunah starodavne tamburice in peti starodavne žalostnonežne pesmi. In ljubila ga je mati z veliko in silno ljubeznijo in bilo ji je včasih, kakor da ji pomagajo vse te nepregledne prašume naokrog ljubiti sina tako lepo in tako krepko. In ostala je sama lepa, samo ponosnejša je bila, bogatejša na čustvih in srcu, razumnejša po pameti, vredna da živi sama v teh neizmernih šumah, kakor kraljica, ki so jo podložniki zapustili in jo izgnali iz njenih dežel, kdo ve, kam v tuje kraje.

Kajn je rasel, kakor so rasli mladi bori v strmih bregovih. Postal je pogumen, drzen, kakor mlad, rjav poganski bog. In ljubil je šume, ljubil je visoko, prostrano nebo, neštevilne, valovite bregove naokrog, preko katerih so se širile

šume, kakor kipeče zeleno morje. Ljubil je svojo mater in si ni želel ljudij.

Poleti je prišel tuintam kak logar k njima in jima je svetoval, naj se preselita v vas, ali Kajn je zaničeval to vas, ki je ni videl še nikoli. Ljudje v vaseh — se mu je zdelo — živé pusto in zaničevanja vredno suženjsko življenje, brez veselja so in brez svobode. Tam ne tulijo volkovi pozimi pred kočo, in vihar se ogiblje umazanih, strahopetno skupaj stisnjenih hiš, — je pripovedovala mati. Kajn pa je ljubil tuljenje lačnih volkov pozimi, ljubil je vihar, kadar se je silen, divji in togoten gnal preko gozdov, da so pokali mogočni stari hrasti in so se gibke smreke klanjale do tal.

Tako je postal Kajn sedemnajst let star in takrat mu je mati umrla. Dala mu je še svoje zlatnike, dala mu je bisere s svojega vratu, da bi okrasil ž njimi svojo ženo, kadar si jo izbere, in svetovala mu je, naj gre med ljudi, v kraje proti noči ali proti jutru, kakor mu je bolj všeč. Šele pozneje, čez leta se vrne lahko zopet sem v gozdove, kjer sta mir in samota. In potem je umrla, in logarji so prišli in pomagali Kajnu izkopati na vrtu grob zanjo, zakaj predaleč je bilo, nositi jo v vas, da bi spala v blagoslovljeni zemlji. In Kajn sam je mislil, da mati pač rajši počiva v molčečih šumah, v samoti, ki jo je znala tako ceniti.

Mnogo dobrih svetov so mu dajali logarji, ali Kajn je vedno slišal, kako je rekla mati: Pojdi proti noči ali proti jutru! — in vabile so ga besede v tujo daljo.

Ko je zopet enkrat potrkal neki logar na vrata, mu ni odprl nihče; in ni pes zalajal na dvorišču in mala krotka srnica je gotovo odbežala v gozdove, ker ni bilo nikogar več, ki bi jo bil gladil.

— — — — —
In dvajset let in dalje so šumele šume okrog samotne kočice in nihče ni sedel pri oknu, da bi poslušal večno njihovo pesem. Na vrtu so rasle mlade smreke poleg bezga in med pisanimi cveticami, ki so leto za letom bujno rasle iz svojega lastnega semena in cvetele bogato, kakor da bi čakale in stale pripravljene zanj v cvetju, da bi jih lahko utrgal, ko bi prišel poleti sëm po zelenem gozdu. In v vasi na bregu gczda je živel le še kakor pol pozabljena bajka spomin na poljskega ustaša in na sina njenega Kajna, ki je brez miru in kakor proklet odšel v svet, proti noči ali proti jutru, — nihče ne ve, kam. —

Časi so se izpremenili. Stara baronica je umrla, — in v šume so silili tuintam tuji podjetniki, ki so precenjevali gozdove z izkušenimi očmi. In začelo se je polahko gibati v tem velikem morju zelenih gozdov. Na kraju, v vaseh je pela že tuintam parna pila, in široki posekani pasovi so se v raznih linijah spuščali v bregove in zopet v dolino notri v stare prašume.

Prišli so Francozi s polnimi žepi, in domačini so se učili za cenen denar poslušnosti in hlapčevanja. Vedno več tujcev je prirojilo v vas, kakor silijo muhe tja, kjer je med. In učili so lepa, divja dekleta ljubljati za pisan trak, za zlatnik, ki se lepo svetlika v črnih laseh, za dišave, ki prijetno in sladko mamijo in vabijo. In ni bilo več zvestobe v slavonskih šumah, in tako lahkega srca so bila dekleta, kakor so bila lahna njihova krila, ki se je veter poigraval ž njimi. Sanjale so danes o svetlih moških očeh in drugi dan so bajale o ozkih, gospodskih rokah knjigovodje, ki je v lakastih cipelicah koketiral po razkopanih vaških grapah. Tujci pa se niso mogli dovelj načuditi lepoti teh vitkih gibčnih deklet, plemenitim, vlažnim očem tega močnega, svežega in zdravega rodu, ki je živel med prostranimi prašumami. Ah, ali šume niso bile več one stare, divjekrasne šume! Kakor da bi se videli sledovi človeških rok, ki so posegle po njih, kakor se vidi na svežem sadju sled vsakega prsta, ki se ga dotakne.

Takrat pa je prišel Kajn domov, v kočico svoje matere v gozdu.

Popravlil je, kar je bilo segnilo in kar je razpalo v teh dolgih letih, in hodil je v vas kupovat, kar je potreboval zase in za svoj dom.

Štirideset let je bil že star, močan in visok, kakor orjak in ponosnega vedenja. Nosil je obleko, kakor jo nosijo ustaši po macedonskih gorah, za pasom mu je tičala pištola in krasno bodalo. In kakor je prišel, je vstalo sto bajk o njem, in moške in žene so tekmovali za njegovo prijaznost. Sila radovedni so bili vsi, kod je hodil in kaj je delal vsa ta dolga leta. Ali Kajn je znal molčati in vsakdo, ki ga je pozdravil, ni dobil odgovora. Sto pustolovstev so mu pripisovali in kadarkoli se je prikazala njegova visoka postava v vasi, vselej se je zbiralo staro in mlado, da ga vidi in občuduje. In želje deklet so hodile za njim in vsaka bi ga bila ljubila, če bi jo bil maral.

Ali on se ni menil za to, in četudi je prišel vsak mesec komaj enkrat ali dvakrat v vas, so bile njegove besede redke kakor bele vrane.

In med drugimi je bilo v vasi deklet vaškega kramarja, ki je bil židovske krvi, čeprav se je bil že njegov oče pokrstil, ko je prišel v vas. Dekle njegovo pa je bila mlada, samoljubna in trmasta stvar z gorečerstvimi lasmi. Temno kožo je imela, svetle oči in lase, ki so zagoreli v rdečih plamenih, kadar je posijalo solnce nanje. In ta se je izmislila in se je zaljubila v Kajna z vso silo. Smehljala se je, kadar je prišel, izpraševala ga je in kazala mu je na vse načine, da ga ima rada. Ali njeno laskanje je malo pomagalo. Kakor da je stara, grda baba, tako in nič drugače je govoril ž njo. Ona je bila jezna, divja. In tako malokdaj je prišel v vas, in tedni so minili, da ga ni videla. Kakor da bi bil on edini mož na svetu, tako se ji je zdelo, in vsi drugi, ki so se laškali okoli nje, so se ji zdeli vredni prezira in zaničevanja. Kadar so prišli inženjerji, polirji in uradniki, ki so bili skrbno počesani in oblečeni in so hodili v rokavicah in v visokih belih ovratnikih, je govorila z nagizdanci, kakor s sitnimi paglavci, katerim se prezir lahko odkritosrčno pljune v obraz. Vsi ti Don Juani so hodili zanj, saj se jim je zdela nekaj pikantnega in zapeljivega s svojimi rdečerstvimi lasmi. Ah, kakor metulji, ki poletavajo najrajši okrog najlepših, najbolj duhtečih rož na vrtu!

Zopet je prišel Kajna po dolgem času v vas in kupil je pri kramarju smodnika in soli in slanine, žeblice in ponev, moko in motiko. Jel je in pil vino, plačal molče, na vprašanja odgovarjal z „da“ in z „ne“ ter odšel brez obotavljanja. Vselej je hitro odjahal in kazal s tem pereče svoje zaničevanje do vse vasi in do vseh ljudi.

Takoj za vasjo na poljih je priteklo nekaj za njim. Ni se ozrl in šele, ko je skočilo predenj na pot, se je ustavil.

Bila je Dana s svojimi ognjenimi lasmi in z velikimi svetlimi, židovskimi očmi. Obstala je pred njim vsa rdeča in vroča in jezno je zakričala nanj:

„Kaj si pa domišljaš?! Kaj pa je to takega, če si se bil s Turki?! Kaj bi bilo takega, da si jih petdeset, petdeset ubil! Nič! In zakaj potem molčiš, če govorim s teboj! Milost je od mene! Milost! Torej govori! Slišiš, govori!“

Zasmejal se je glasno:

„Na, punčika, kaj te je prijelo? Lepo domov pojdi, otroček, kaj kričiš!“

„Nisem nobena punčika in noben otroček!“ — je vpila srdito in kakor bi trenil, je skočila kvišku in ga vdarila s petjo v obraz.

To ga je jako presenetilo, toda razjaril se ni.

„Kaj pa hočeš pravzaprav?“ — je vprašal in jo resno in pazno premeril z očmi.

„Govoriti hočem s teboj!“ — je rekla svojeglavno.

„Ne govorim ravno rad; ali če ravno hočeš, pa se pogovarjajva. Torej, kaj bi rada?“ — Sel je na mejnik in si sukal smodčico.

Zacepetala je z nogami.

„Ne puši in glej me, ko hočem govoriti s teboj! Kje si bil ves ta čas, ko te ni bilo v naših krajih?“

„Kaj te zanima? Premlada si mi za tak pogovor. Sploh pa: — v Macedoniji sem bil, če veš, kje je to?“

„Si se li bojeval s Turki?“

„Tudi.“

„Ali so tam lepa dekleta?“

„Lepa in nelepa.“

„Lepša, kakor tu?“

„Res ne vem.“

„Si jih mnogokrat poljubljal?“

„Nisem štel.“

„Jaz nisem še nikogar poljubila, še prav nikogar!“

„Nu, prav.“

„Jaz sem šele šestnajst let stara.“

„Ni dosti.“

„Ti si pravzaprav že jako star.“

„Da ali pa tudi ne!“

„Ali bi rad kakšno deklet poljubil?“

„Mi je vseeno.“

„Ali bi mene poljubil?“

„Nevem.“

Zopet je zacepetala z nogami, solze so ji vstopile v oči od jeze in zelo razjarjeno je zavpila: „Ali mene, mene je volja za tvojimi ustnicami!“

„Pa kaj naj storim?“

„Poljubi me, naravnost, poljubi me! Če hočem, pa hočem!“

In v hipu se je srdito vrgla na njegove prsi in jezno je pritisnila svoje mlade, sveže ustnice na njegove trpke, ponosne.

„Jaz te ljubim, da veš! Ljubim te!“ — je rekla jezno in njene oči so se temno in zlovoljno svetile. — „Jezim se, sovražim te, pa te ljubim!“ — je zagotavljala, kakor da mu preti.

Vstal je in resno jo je pogledal. Počasi jo je promatral in v oči ji je gledal dolgo in zbrano.

„Ali hočeš biti moja žena?“ — jo je vprašal potem.

Zardela je in povesila glavo in rekla je skoraj ponižno: „Da, če hočeš!“

„Dobro. Samo to ti rečem: če te bom ljubil, — moja ljubezen ni za en dan in ni zato, da se vrže proč. Če ljubim, ljubim in kdor me razžali, temu je žal. Premisli! Potem boš moja, potem se varuj!“ — Njegov obraz je postal temen in preteč. — „Ne bi ti svetoval, da me varaš!“

Zasmejala se je: „Glej, kako sem jezna, ker te moram ljubiti tako zelo! Ne bo težko, biti tebi zvesta.“

Odpel si je srajco in na njegovih junaških, temnih prsih se je belo zasvetil niz biserjev.

„Moja mati jih je dobila od očeta mojega in jaz ti jih dam, da boš vedela, da si zdaj moja žena.“

Položil ji je bisere okrog vratu. Bili so beli biseri, vroči od njegove krvi, in zdrznila se je Dana, ko so se doteknili mehke njene kože.

„In sedaj pojdi z menoj“, — je dejal, objel jo okrog vitkih ram in tako, kakor je pribežala za njim, tako jo je vzela seboj na svoj dom v šumah.

Dolga je bila pot, biseri okrog Daninega vratu so postali hladni in bili so čudno težki, tesnili so jo. Ali njena usta so bila sladka in vroča od njegovih ust. In vso dolgo pot je mislila na njegova usta, ki so trpka in ponosna in lepa, strašna in ki so gotovo malo poljubljala in so še lačna poljubov in ljubezni. Ali šele, ko sta pozno v noči prišla v njegovo kočo, ona vsa utrujena in slaba, jo je vzdignil k sebi in jo poljubil zopet . . .

Tako je domovala Dana s Kajnom v črni prašumi. Ali že ni bila nič več prašuma tako tiha in samotna. Preko zelenih bregov je priletel daljnji odmev strela, in v mirnih dneh, ko je bil zrak čist kakor kristal, da so se vsi daljnji hribi pomaknili bliže, je pač včasih čisto nalahno in čudno oslajeno zazvenel pisk parne piščali iz kake vasi na bregovih velikega gozda, kjer so stavili parne pile ter polagali železnice. In hrup se je bližal vedno bolj samotni, ki se je vedno bolj umikala, plaha in prestrašena.

Dana ni bila vesela in ni bila srečna. Kakor jeklo, tako trda je bila Kajnova ljubezen. Tako trdna in tako trda! In redkokdaj ga je veselilo, da bi se bil laskal z njo. Vedno je molčal, hodil po šumi, in Dana je bila cele dneve sama. Imela je dosti časa, pregledavati dolge puške, s srebrom vložene, okrašene, ki so visele po stenah, imela je dosti časa, igrati se s čudnimi amuleti, ki so ležali v omarici: tuj denar, medalje, prstani, majhni in lični, kakor od ženskih prstov.

Enkrat na večer se je igrala s čudno brošo iz krvavordečih kamnov.

„Kdo ti je dal to?“ — ga je vprašala.

„Neka ciganka.“

„In ta prstan.“

„Neka Bolgarka.“

„In to ozko zapestnico?“

„Neka moslimanka; ime ji je bilo Sulejka.“

„In ta Marijin medaljon?“

„Neko nemško dekle. Hodili sta z materjo od mesta do mesta in igrali na harfo. Dekle je imelo lica kakor kri in mleko.“

Dana ni vprašala več in položila je vso pisano šaro nazaj v omarico.

In kakor bi se bila nečesa spomnila, se je doteknila s prsti belih biserov na vratu.

„Koliko jih je nosilo te bisere?“

„Moja mati in nobena druga.“

Dolgo je molčala Dana.

„In zakaj si dal te bisere meni?“

„Ker si moja žena!“

„In one druge?“

„Nobena druga ni bila moja žena.“

Zopet sta molčala dolgo.

Gozdovi so šumeli naokrog, grmeli kakor sto slapov. Divji vihar se je valil doli od visokega neba in se je gnal čez gozd, hudoben in togoten, kakor razburkane vode, kadar se prelijo čez strugo.

Dana je položila svojo glavo na Kajnova roko, ki je ležala na mizi. Ponižno je položila svoje lice na njegovo roko in ga je vprašala:

„In zakaj me ne poljubiš, Kajn, ko nosim tvoje bisere okrog vratu in praviš, da me ljubiš?“

„Nisem vajen ljubkovanja in poljubovanja! Ali moje srce, Dana, te ljubi zelo,“ je rekel.

In poljubil jo je. Ali svečani so bili njegovi poljubi, kakor molčeče prisege in močno jo je bolelo. In njegova ljubezen ni bila vesela in smejoča, kakor so si jo želela njena mlada leta.

Odšel je pa Kajn enkrat v vas in prinesel je staro slabotno ženico s seboj. In nosil jo je na svojih rokah skozi šume, kakor otroka. In prinesel jo je Dani, kakor darilo.

„Tožilo se ji je po tebi in rada bo ostala tu in ti krajšala čas, ko ga jaz ne znam,“ — je rekel.

Ženica je bila Danina stara mati.

In Dana je mislila: „Ljubi me zelo, ko mi je to storil!“

(Konec prihodnjic.)

† IVAN N. RESMAN.

SAVICA.

Savica, lepa gorska hči,
čemu tako hitiš z gorovja?
Kako se ti od nas mudi —
je sram te našega domovja?

Ne-hiti v daljnji svet slepo,
najlepša si doma, devica,
doma je čisto ti oko,
doma nedolžna so ti lica!

Na jugu vrag naté preži —
preži na bisere in cvetje...
ta vrag te doli zaduši
vtopi te — Dunava objetje!

PREZGODAJ . . .

„Kaj vstajaš že, ljubček moj,
saj pozen si bil nocoj —
še zvezde blesté —
je dolgo do dné . . .“

To niso več zvezdice —
to zore so lučice . . .
škrjančki pojó
že tam za goró . . .

„Sladká je pri tebi noč,
in žalost, ko hodiš proč —
oh, pridi le spet
zvečer me objet!“

Ko hitro se noč stori,
in lunica zasvetli,
priukam spet z gore
pod okence tvoje . . .

DEŽEK . . .

Dežek na plan rosi,
zemljico napoji . . .
travice zelene,
rožice se zbude,
tičice zapojo
pesem sladko . . .

Deklica se smehlja,
rada me spet ima . . .
duša se veseli,
lice mi spet rdi,
sreča s teboj cvete,
sladko dekle . . .

VULKAN.

Vulkan na severu gori,
iz njega lava se vali —
vali v ledeno se morjé,
kjer vode jo hladé — miré . . .

Vulkan tu v prsih mi gori,
razjeda zadnje že moči . . .
Ohlaja lavo led morja —
nihče pa strašno bol srca . . .

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

K

III.

Korbar je obstal tik vrat ter zrl predse z okrvavljenimi, zbeganimi očmi, v katerih je sedela groza. Zabuhlo lice, sicer vedno rdeče in razžarjeno, mu je pokrivala zelenkastosiva blekota, noge so mu klecale v kolenih, da se je jedva vzdrževal in razburjeno je mečkal v trepetajočih rokah svoj klobuk.

„Usmilite se me, gospod doktor!“ je dehnil in omahnil v fotelj, sklonivši glavo. „Usmilite se vsaj moje družine! Žena mi leži bolna in petero otrok imam . . .!“

Dr. Kolarič ni odgovoril besede. Molčé si je natočil ostanek iz steklenice ter ga izpil duškom, potem si je počasi izbral cigaro ter sedel komodno na divan. In iztegnivši se, je napol mižeč gledal v dimove oblačke ter molčal.

„Sinoči sem bil pijan, gospod doktor, — odpustite mi . . . zaradi otrok mi odpustite!“

„Pa kaj bi vendar rad, Jurij? Sinoči si pel, nocoj pa javkaš . . . smešno! Govori, — v gledališče se mi mudi, prijatelj! Kaj te boli?“

„Posojilnica me toži zaradi dolga, in na tožbi ste podpisani kot tožitelj vi, gospod doktor!“

„Jaz? — Že mogoče! Tožbe delata koncipijent in sollicitator; — jaz le podpisujem. Preveč jih imam, da bi si zapomnil vsa imena.“

„Tožita pa me obenem glavna dva liferanta, in zastopate ju vi, gospod doktor!“

„E! Ali res? — Že mogoče. Posla ima pisarna ogromno.“

„Toda, če tožb jutri ne umaknete, sem bankrot, — falissementa ne morem preprečiti več.“

„Vem, — saj zato tožimo! Rešiti hočemo vsaj toliko, kolikor se še dá rešiti. Posojilnica ne more izgubljati denarja, in liferanta sta se čakanja že davno naveličala.“

„Usmilite se . . . moj bog, kaj bom počel?! — Žena . . . otroci . . .!“

Mrtvaško bled se je dvignil Korbar, dvignil proseče roke proti odvetniku ter s solzami v očeh ječal:

„Usmilite se moje žene . . . mojih ubogih otrok!“

„Ne, usmiljenja tu ne poznam. Kot predsednik posojilnice mi je dolžnost, da varujem njene koristi, in kot zastopnik tvojih liferantov ne mo-

rem storiti družega, kakor vršiti njuno naročilo. Družega izhoda ni . . . tvoje razmere ne dovoljujejo brez škode naših interesov nikakega odlašanja. V prepad si zašel sam, in za teboj ne mara nihče.“

„A moja družina? — Gospod doktor, kaj bo z mojo družino potem?!“

„To je tvoja stvar, Jurij!“

„Ne pozabite, koliko sem deloval za narodna društva . . . Koliko sem se žrtvoval za stranko . . . Koliko sem agitiral za vas in za vse naše poslance! — Ne pozabite tega, gospod doktor! Ako bi se ne bil brigal za stranko, bi bil danes jaz na trdnem, morda celo imovit, — stranka pa bi ne bila danes tako močna, kakor je!“

„To vse meni nič mar, prijatelj! Kot človek morem z vami sočustvovati, kot advokat pa se na vse to ne oziram. Čemu ste se brigali toliko za društva in za agitacijo, a tako malo za svojo trgovino? ‚Skrbi zase, ljubi brata!‘ poje celo sentimentalni pesnik, trgovec pa se mora še zlasti ravnati po tem! Hm! Narodna društva! Ali naj vam povem odkritosrčno svoje mnenje o njih? — ‚Narodna‘ društva narodu dvakrat toliko škodujejo, kakor koristijo. Večina društev je v prvi vrsti idealen izgovor lenarjenju, popivanju in zapravljanju! Nikjer in z ničimer se ne potradi toliko dragocenega časa kakor s sejami, veselnicami, plesi in maskaradami narodnih društev! Nobena reč ne požira toliko denarja in brezkoristnega dela, kakor naša društva! In koliko jih imamo! Za vsako gostilnico svoje pevsko društvo . . . za vsako kavarno svoj klub ali stanovsko društvo . . . za vsako ulico odbor, — dramatične krožke, — športne zveze i. t. d. In vsako društvece berarči ter prosjači in pritiska na občinstvo, da si kupuje dragocene zastave . . . polni blagajnico prireja ‚narodne‘ krokarije ter frečká z denarjem kakor najlahkomiselnejši otročaji! Moj bog! Mili-jone je že zapil in zabil naš naivni narod brez koristi za razne društvene prismodarije . . . razmetal je milijone, ki bi naloženi donašali vsemu narodu ogromne obresti! Tako pa mečemo svoj krvavo prisluženi denar brez koristi v vodo! Ni ga menda na svetu naroda, ki bi imel toliko nepotrebnih veselnic in društev ter toliko nepotrebnih zabavišč, kakor slovenski . . . A posledica? Vedno

naraščajoča beda nižjih mas . . . vedno večje število izseljencev . . . vedno močnejša in nasilnejša stranka reakcionarcev in mračnjakov! Čim več se popije vina za domovino . . . čim glasnejše se popeva za narod . . . čim besnejše se pleše za očetnjavo, tem temeljitejše in hitrejše propadamo in izginjamo . . . In taka žrtev si tudi ti, prijatelj . . . in pred teboj jih je bilo in za teboj jih bode na stotisoče . . . Taka je prozaična resnica, prijatelj Jurij.

In sedaj: — lahko noč!

Korbar ni poslušal Kolaričevih besed; v glavi se mu je pletlo nebroj misli in srce mu je stiskalo nebroj skrbi. Videl je pred seboj le zijajoč prepad, v kateri strmoglavji zdaj zdaj brez rešitve in pomoči, pokrit z blatom sramote in posmeha, in v kateri potegne za seboj svojo bolno ženo ter svoje otročiče. Zdelo se mu je, da mu je odvetnik potegnil izpod nog tla, da koleba in plava brez opore in zaslombe v zraku, padajoč in pogrezajoč se v črno žrelo . . . In nikjer prijateljske roke, da bi se je prijel . . . nikjer ljubeznive besede, ki bi ga dvignila in navdala z nado v rešitev . . .? Vse je hladno — vse brezbrizno za njegovo usodo! Prijatelji, ki jih je obupan iskal, so se mu zatajili ter se poskrili . . . če jih je pa ujel, zbežali so s suhim, brezsrčnim izgovorom. Pomagaj si sam, in Bog ti pomore! — Čudil se je, strmел in zdelo se mu je, kakor bi bil čez noč postal čisto drug človek. Še sinoči je bil veljak v družbi veljakov . . . danes pa je že zaničevan berač, ki se mu izogiblje vse kakor zločincu. Ali je mogoče? Vse njegove zasluge za društveno in politično življenje . . . vse njegove žrtve za narod . . . vse, vse je pozabljeno in izbrisano, ker je izgubil svoje imetje? O, še očitajo mu sedaj njegovo poštovanje . . . delajo greh iz njegovih del za narod in obsojajo ga, da je mislil več na domovino, nego na svojce! Torej je bila laž vsaka pohvala njegovih činov za slovensko ljudstvo, — laž vsa priznanja! Zločinec je bil, ne pa delaven rodoljub . . . zločinec, ki je ugonabljal sebe in svojce! Kaj ga je brigala domovina, če je pri tem zanemarjal svojo trgovino! Čemu se je ukvarjal z agitacijo in z društvom, ako je pri tem gazil v dolgeh! Domovina ne rabi beračev, da bi jih reševala iz prepada . . . narod se otresa bankrotnih existenc, ki ga le ženirajo.

„Naj pogine pes!“

In v Korbarjevih možganih se je strnilo vse v eno samo misel: „Sam sem kriv!“

In v tej misli ga je obšel en sam občutek sramote, ki ga je polila kakor težko črno blato

od vrha do tal. In ni se ga otresal več . . . puščal je, da je padalo nanj vedno gostejše, vedno težje ter ga dušilo, morilo . . . „Izgubljen sem, — čemu bi se še branil!“

In ozrl se je po sobi strmeč ter se začudil, kako je zašel tu sem. Nikogar ni bilo v sobi . . . na mizi med praznimi čašami in steklenicami so dogorevale na srebrnem svečniku sveče . . . poleg peči je ležal iztegnjen tolst lovski pes in dremal.

Korbar se je opotekaje dvignil s fotelja ter se obrnil k vratom. In pes se ni genil, — samo napol je odprl svoje oči ter zaspano gledal trgovca. Korbarju pa se je zdelo, da srši tudi iz pasjih oči zasmeh in zaničevanje, prezir in obsodba . . .

Plašno je zrl v te stroge pasje oči in zdel se je sam sebi neskončno majhen, smešen in podel.

In vzdihnil je: „Blagor ti, pes! Hotel bi menjati s teboj!“ — Bridko se je nasmehnil lastnim besedam ter se splazil po prstih iz hiše. Sram ga je bilo in bal se je, da bi srečal znanca, ki bi se mu ognil . . . Iskal je temo ter begal dalje po ulicah, mimo tovarnen, dalje v smrekov gozd . . . In stopal je nevdržno dalje in kvišku . . . padal nad koreninami, si odiral dlani do krvi ob ostrih zamrzlih vejah ter bežal, bežal . . . Ta globoki gozdni mir ga je privlačeval nase, in iskal je strastno najtemnejše doline, da se skrije sebi in vsemu . . .

Kam naj se zakoplje . . . kam naj se zarije pred svojo vestjo, ki mu očita, da je bilo vse njegovo življenje sleparstvo lastne rodbine, tatvina na svojih otrocih, ki bodo poslej zaničevani berači in sovražena nadloga občini! — da je bilo vse njegovo delovanje za druge samoumor lastne sreče! — da je bil njegov narodni idealizem v svojem bistvu laž in humbug! — Sličan je komediantu, ki so z njega potrgali sijajno in imponujočo masko, in ki stoji sedaj gol in grd v svoji bedi! Tako smešen, tako osramočen in ponižan je sedaj.

In doma čaka nanj bolna žena trepetajoča in jokajoča, — nanj, svoj ponos, svojo oporo! Doma čakajo nanj otroci, nedolžni in ničesar sluteči, da jih je lastni oče okradel časti in kruha! Zakaj si prepeval, oče, — zakaj si vodil veselice, plesal, se vozaril po kmetih, plačeval, govoril, deklamaval in agitiral, a na nas, svojo lastno kri si pozabljal ter ogoljufal nas vse: Ti lopov, tat svoje rodbine, ti slepar!

Korbar je bežal dalje in dalje . . . Izgubil je svoj klobuk, si raztrgal obleko . . . padal, ležal na ledeni zemlji ter jokal . . . jokal . . .

Tema je bila okoli in okoli . . . tema v njegovi duši . . . Ozrl se je kvišku, a niti ene zvezdice nikjer . . . gledal je v svoje srce, a niti ene nade v njem!

V črnih vrhovih je završelo in zahrumelo, pošastno je zacvililo in zaječalo po gozdu, ledeni sever je rezal do kosti . . . a Korbar je bežal, opotekal se in padal krvav in raztrgan na tla in jokal . . . jokal . . .

Po gledališču je takrat zaoril vihar ploskanja, vzklikanja in cepetanja razburjenih nog. Na oder so leteli šopki in iz vseh kulis so prinašali ogromne vence. Subreta Tkalčeva pa se je smehljala s pobarvanimi ustnicami srečna in ponosna, pritiskala je svoje suhotne roke na srce ter me.

tala poljubce . . . Izza globoko izrezanega životka so se videle njene napudrane in našminkane nežne prsi . . . na straneh prerezano krilo je kazalo njene oglate nožice v trikotu mesnate barve prav do koščenih bokov . . .

V ložo dr. Kolariča je vstopil koncipijent dr. Zorè z malicioznim nasmehom.

„Ali nista aranžirala izvrstno te ovacije, milostna? O, ta dva znata!“ Sedel je na foteljček za odvetnikovo soprogo ter ji s poklonom ponudil sladkorčkov v rožnatem zavitku.

„Kdo? — kdo?“ je vpraševala gospa Olga ter iskala s svojimi prstki po zavitku.

I, kdo? Kaj ne veste? Lajtnant Ditrich in adjunkt Slavec!“

„Ali je mogoče?“

„Zakaj pa ne?“

„Sinoči na plesu se je vendar Slavec branil z vso ogorčenostjo, da nima nikakih zvez s Tkalčevo!“

„To je vendar njegova kavalirska dolžnost . . . Ima jo že dva meseca . . . haha!“

„In lajtnant Ditrich?“

„Je njegov najnovejši tekmeč!“

„Sinoči pa je zabavljaj Tkalčevi in ni vedel, kaj bi ji očital!“

„Kdor zabavlja, kupi, milostna! Sicer pa sta se Slavec in Ditrich sinoči po našem odhodu pogodila, da si — hm! oprostite! — da si poslej dobiček prijateljsko delita . . .“

„Kako? — Kaj mislite s tem, gospod doktor?“

Gospa Olga je razgrnila dragoceno pahljačo iz dolgih nojevih peres ter si napol zakrila obraz. Začutila je, da tiči v koncipijentovih besedah velika gomila blata, zato jo je vprašanje še posebno zanimalo. In izza njenih bujnih ustnic sta se pokazali vrsti krasnih, močnih zob, na licih sta se ji pojavili jamici in iz živih oči ji je gledal najporednejši smehljaj.

V. V. VEREŠČAGIN: KRALJEVSKI GROBOVI.

B. JELOČNIK: MORJE ADRIJANSKO.

Koncipijent se je nagnil k rožnatemu ušescu gospe Olge ter ji pošepnil nekaj besed; — odvetnica se je zasmejala na ves glas, rdečica je oblila njeno obličje, hitro je vstala s stola in zbežala iz lože . . .

„Tista pijana muha se je prišla prej jokati k meni,“ je dejal dr. Kolarič. „Pokazal sem mu vrata.“

„Korbar? Bil je že zadnji čas. Imel je vso sodrgo za seboj! Nevaren je postajal . . . sedaj je mrtev! — A kaj je z novim listom? Kdaj se vendar snidemo?“

„Vse v redu. Glavna skrb nam bodi poslej volilni fond! List in agitacija bosta požrla mnogo, in jaz ne delam zastonj ničesar!“

„Tudi jaz ne. Vpreči treba pač nekaj denarnih zavodov in razposlati naše ljudi pobirat.“

Zastor se je zopet dvignil, in nastavila je zopet Tkalčeva, smehljala se zapeljivo sladko s svojimi pobarvanimi ustnicami, kazala svoje suhotne napudrane in našmin-kane prsi ter svoje oglate nožice v trikotu mesnate barve prav gori do koščenih svojih bokov . . .

(Dalje prihodnjic).

V. V. VEREŠČAGIN:
STRAŽA NA BALKANU.

HRVATSKA UMETNOST.

(Konec.)

Vlaho Bukovac je danes najuglednejši hrvatski mojster slikarstva, a prvak hrvatskih modernih umetnikov že davno ni več. Bukovac je bil pač začetnik boja za svobodo barve, in za njim so šli vsi, skoraj vsi mlajši in najmlajši hrvatski slikarji; Bukovac je bil prvi, ki je napovedal boj šoli ter je bil začetnik moderne, individualistične, protiakademske umetnosti, njegovi učenci pa so se dvignili še dalje ter so pustili učitelja za seboj. In tako se je zgodilo, da je bil Bukovac na jugoslovanski izložbi v Belemgradu sredi modernih in najmodernejših svojih tovarišev in učencev skoraj najsolidnejši. V njegovo družbo kompromisne modernosti spadata pa še Oton Iveković in Celestin M. Medović.

Medović je znan Slovincem zlasti s svojima historijskima slikama „Spljetski sabor“ in „Dolazak Hrvata“, ki s svojo pisano različnostjo kostumov in obrazov v polni meri zadovoljujeta pač umetnost ljubečo maso, dočim sliki umetniške mo-

derne kritike ne preneseta. „Dolazak Hrvata“ zaslужuje pač zaradi svojih barbarskih, mongolskih obrazov polnagih divjakov mnogo bolj naslov „Dolazak Atile“; nemirni „Spljetski sabor“ pa je ubog na psihologiji in temperamentu gest ter je nejasen v ideji. K svoji sreči Medović pa teh dveh svojih „najslavnejših“ del v Belemgradu ni razstavil, pač pa svoje krasno staro melanholsko groblje v dalmatinski Kuni,¹ nekaj izbornih portretov, Rimljanko ter sicer nekoliko sladko, a dovršeno grupirano podobo „Prstenovanje sv. Katarine“.¹ Za Medovićevo polakademske umetnosti so najznačilnejši njegovi pejzaži, njegove ciprese na zapuščenih grobeh, njegove mile hrvatske žene, v očeh dušepolne, in njegovi fino karakterizirani potreti. — To so izredna dela, polna divnega tehničnega znanja v realističnih detajlih, umotvori močne intuicije, v kompoziciji, v celotnosti in v zlaganju barv. Kakor znano, je Medović menih.

¹ Glej „Slovana“ I. I. str. 213, II. I. št. 12.

Oton Iveković me s svojimi razstavljenimi deli ni mogel ogreti. Dasi je dovršen risar, manjka njegovim umotvorom vobče duše, poetskega dojma in včasih tudi življenja barv. Zdi se, da je v njem mnogo sijajnega patosa, a premalo iskrene in umetniške toplote. Njegove tehnično dovršene slike delajo vtisk mojstrskih ilustracij, ne pa občutja polnih umetnin. Baš zaradi teh nedostatkov pa imponirajo masi („Na kordonu“), in ženstvu je zlasti ugajala ljubka slika „Na domaji“, kjer je videti apetitna umetnikova žena, sredi zdravih in lepih otrok, sedeča pod stopnicami na dvorišču umetnikove hiše.

Imponujoč modern umetnik izredne sile pa je Bela Čikoš Sessija, stopajoč vedno višje po svojem samotnem potu za najtežjimi cilji. V Zagrebu, Petrogradu, Parizu, Pešti in v Belemgradu je izzival Čikoš posebno zanimanje. Pri Čikošu ni že od početka nič diletantizma, nič afektiranega igračkanja; vsako delo je dokument njegove zrele, mirne in trezne umetnosti. Njegove slike niso virtouzne, pač pa rafinirane. Razstavil je, žal, le osmero svojih del iz raznih let in razne kvalitete. Baš nekaj najboljših in najnovejših v Belemgradu ni razstavil. Najlepši sta bili na izložbi „Innocentia“ in „Nadahnuće“, dvoje globokih simbolističnih del čudovito včinkujočih boj, ki nekako fosforujejo, trepetajo ter čutnice naravnost vznemirjajo. Čikoš je modern umetnik za moderne ljudi, ki na slikah ne iščejo toliko lepote form, ostroti linij in kontur, nego lepote dojma iz globoko pročitane ideje, sladkega razpoloženja, izvirajočega iz skladnosti barv in iz koncentracije slikovitosti in kolorističnosti; Čikoš je pointilist, ki zahteva, da gledalčevo oko samo sestavlja v elemente razrešene boje, težeče vendarle vse k središču, iz katerega izhaja silna sugestivna moč. Njegova „Pieta“ je v tem oziru rafiniran vzorec! Mrtvi Krist in ob njem dvoje žensk — to je bila resnično najdivnejša slika verskega značaja vse izložbe! Čikoševo „Nadahnuće“ kaže oboroženo boginjo Ateno, ki poljublja nežno Psycho; umetnik je dosegel, da smo ne le videli, nego tudi čutili ta poljub, ki ni nič materialnega, nego le psihičen proces, svet, eterski, vizionaren! „Innocentia“! Okoli odra mrtve nedolžnosti stopajo bele device nežnih rasti in razpuščenih las; v rokah drže lilije. Strah in groza deklic je izražen v kretnji in v obrazih z izredno psihologičnostjo; vse pa je zavito v bajnofosforujoče, mistične barve, ki učinkujejo z razkošno grozo. Čikoš je slikar, ki med Hrvati najgloblje misli in najfinejše čuti, ki ima najkompliciranejšo boje in ki zna linije in kon-

ture najspretnješe le označiti, le nadehniti: skratka velik individualen umetnik!

Velezanimiv slikar je tudi Robert Auer. Poleg Čikoševih so njegova dela najbolj stilizirana, toda nikdar na škodo verjetnosti. Kakor Čikoš teži tudi Auer za izrazom abstraktnosti z idealiziranimi figurami, vendar v enotnih bojah in naravnostnih pozah. Auer je nežen, a zdrav sanjar, ki slika najrajši v moderni maniri dekorativnega slikarja brez hlepenja za efektnostjo, brez afektiranosti in sentimentalnosti. Najlepša slika (razstavil je, žal, samo 4!) je „Priateljici“, čudovito fino delo, polno tihe lirike in snežnobele nedolžnosti! Krasotici bujnih, moderno stiliziranih las sedita na otomani ter zreta zamišljeno v daljavo, kakor bi poslušali izgublajoči se zadnji akord gosli, ki jih je ena izmed njih prišinsila k prsom, med tem ko je omahnila tovarišica na blazino. Tiho, a strastno hrepenenje za neznanu srečo v v gluhi tišini je izrazil Auer nad vse poetsko s to svojo sliko.

Ivan Tišov je razstavil dekorativen triptik „Slavonska idila“ in troje manjših slik. V barvi izrazit in krepak, dober risar in hkratu naroden v sujetu. Triptik spada gotovo med najboljša velika dela hrvatske umetnosti, saj je tu Tišov podal z okusom in čutom v istini prelep košček slavonske krajine z njenimi veselimi ljudmi in z njeno idilsko poezijo. Tišov je vsekakor najnarodnejši hrvatskih slikarjev bodisi po snovi, bodisi po vsem duhu. Izborna v risbi in anatomskega izrazu telesa je nonšalantno ležeča in speča „Turkinjica“.

Kot portretist moderne smeri se je pokazal Joso Bužan, kot eminentnomodern talent najsvobodnejše tehnike Tomislav Krizman, ki je izložil nekaj duhovitostiliziranih krajin, Dragan Melkus s 3 jako finimi in okusnimi pejzaži, polnimi občutja in nians luči i. dr.

Hrvatski umetniki, ki so osvetlili svoje ime že opetovano na velikih razstavah v Parizu, Monakovem, Kodanju, na Dunaju, v Petrogradu in Budimpešti, so tudi iz Belegagrada odnesli palmo ter dokazali iznova, da imajo med Jugoslovani najzrelejšo umetnost in najrazsežnejšo kulturo. V tehničnem znanju in v realnih uspehih stoje hrvatski umetniki na čelu jugoslovanskih tovarišev; v modernem stremljenju in iskanju novih visokih ciljev pa so hrvatski slikarji začasno prepustili vodstvo bratom Slovencem... Zanimivo in instruktivno bi bilo torej, ako bi se skoraj uresničila ideja razstave kabinetnih umotvorov prvih hrvatskih in prvih slovenskih umetnikov v Ljubljani!

KNJIŽEVNOST.

S. Gregorčič: Job in psalem 118. V Gorici 1904. Stane mehko vezano K 1:80. — **Dr. Fr. Sedej, „Pojasnilni uvod v knjigo Job“.** V Gorici 1904. Stane mehko vezano 40 h. — Očitno veselje mora navdajati vsakogar, ki opazuje, kako stopa naše slovstvo od dne do dne bolj in bolj izven ozkih mej izključne namenjenosti ad usum Delphini t. j. le za domače potrebe. — Preteklo je pač že nekaj desetletij, odkar je, ne da bi se vedelo kdaj, izpuhtel nazor, da so knjige, slovenski pisane, le za slov. „Ljudstvo“, dočim so vsi, ki hočejo veljati za slovstveno izobražene, zajemali svoje znanje v slovstvu le s posredovanjem tujih jezikov. Še pred 30 leti bi se mi zamerilo, da imam s tem v mislih — prevode. Hvala Bogu, da so minili tisti časi, ko so si pisatelji prisvajali vsaj škrice od suknje originalnosti, rabeč označbe, kakor „poleg nemškega . . . Spisal N. N.“ Dandanes smo pametnejši in odkritosrčnejši; saj ve vsak pameten človek ceniti prave prevode, in če se je nekaj učil, tudi ve, da baš najolikanejši narodi največ — prevajajo. — Ko smo imeli v svojem jeziku prvo knjigo, kar jih je čitalo človeško oko in slišalo človeško uho — sv. pismo, tedaj je postal naš jezik vreden, da stopi v kolo slovstvenih jezikov.

In preteklo je po Dalmatinovi bibliji nekaj več ko 300 let in prišel je ta rod, ta grešni rod, čigar udje smo mi, rod upehan in zlovoljen, nezadovoljen z vsem, nezadovoljen s samim seboj in vendar — to si povejmo na uho — srečen rod, da se le samega ne dela nesrečnega. Umetnost ga še dviga, ali prave umetnosti, tako pravi sam, dandanes vsaj v lastnem slovstvu ni več . . . Ta zavest, naj bo utemeljena ali ne, je neizrečeno koristna; izbila je vsaj nekaterim tisti samozavestni ponos, da imamo vse to tudi doma, kar imajo drugi narodi s svojo večstoletno kulturo. Zato veliko povpraševanje po prevodih! Uprav kulturnega pomena je, da se nam slovenski Shakespeare ne samo obljublja, ampak že kaže in sicer tak, kakoršen je vreden slovenščine v 20. stoletju. Tako smo vsaj prišli — do tragedije, ki se nam je obetala že pred 70 leti.

„Narod-trpin“ pravimo tužno . . . Največji človeški trpin pa je bil Job. Zato bi ne bilo odročno reči, da je naš narod Job. — Jobov, pravih ali načelnih, bi našli med seboj mnogo . . . Od l. 1904. naprej pa bo imel Job odlično mesto tudi v našem slovstvu. Preznačilno je, da smo dobili „Joba“ baš v dobi, ko se tolikokrat naglaša, da gine sreča naroda, in od moža, ki ga je usoda povišavala in ponižavala, od moža, ki je, sklenivši račun s svetom, že zapel svoje „Predsmrtnice“ in „Posmrtnice“. — Času in osebi in nam primerno je stopil Job med nas, v obliki, kakor se ž njo menda ne more ponašati nobeden narod.

S posebnim spoštovanjem jemljem knjigo v roke zdaj, ko sem jo prebral. Ti gladki, melodiozni verzi, ki mi tako priprosto in blagoglasno in lahko umljivo golče na uho globokoumno, prastaro, trpkó, a gorečo poezijo, ti verzi so ob-

čutili mehko in skrbno roko našega najubranjšega pesnika, pripravljali so se v tenkočutnem srcu poeta, ki idealizuje vse tako, da pri njem ni prostora za najmanjšo šegavost, za nobeno trivijalnost. —

Dne 15. oktobra l. 1904. je dosegel Gregorčič svoje šestdeseto leto; za spomin smo dobili njegovega „Joba“. Koliko let je pač nosil pesnik s seboj in v sebi to šestdesetletniško, nam namenjeno darilo! Dolgo se je pač vglabljal v to bujno orientalsko poezijo, v te z največjo blestečnostjo spojene visoke misli. Spretne in ljubeče roke je treba, da daje kipečim, ostro izrazujočim, v izvirmiku često nedostatno sporočenim stavkom to čudovito enotnost, jasnost in milino.

Zdi se mi in mislim, da se ne motim, kakor da bi Gregorčič ne bil prelagal slavnega speva o Jobu, ampak kakor bi ga bil zapel z dovetno dušo nanovo. Iz cele te trpke, ognjevite poezije slišim potom dovršenih jambskih verzov vedno tiste harmonske zvoke, ki jih pozna ves slovenski svet, odkar je izšla pred 22 leti (l. 1882.) prvokrat „Zlata knjiga“, I. zvezek Gregorčičevih poezij. Pač je tuintam kak izraz nekam čuden, a še teh bi ne opazili, ko bi pri tej dovršenosti ne bila vsaka pegica madež.

Ali se naj še pečamo z vsebino? Gregorčič je pri prevajanju pač mislil tudi nase, že zato, ker je Jobovo trpljenje tudi trpljenje celega človeštva. Sicer pa nimamo pravice, vsiljevati se v njegovo notranjost tam, kjer on o njej molči. — Job! V tistih časih, ko sem se še mučil z abecedo, sem često študiral Jobovo sliko v „Zgodbah“ in motril svinje, ki mu ližejo rane in prijatelje in ženo ob njem. Vsak otrok ve, kako je Job, udan v voljo božjo, vzdiknil, izgubivši vse: „Gospod je dal, gospod pobral je meni spet svoj dar . . . On sam je gospodar, češčeno mu ime vsikdar!“ Ali to, kar vemo splošno o Jobu, je le neznamen košček iz svetopisemske knjige Job, le informativen prolog (v Gregorčičevem prevodu prvih 10 strani); vse drugo — 138 strani! — nima, izvzemši konec in nekaj posameznih verzov, prav nič pripovedovalne vsebine. V obliki govorov in pogovorov se razpravlja, kako se da človeško gorje zediniti z božjo modrostjo in dobroto. A to ni suhoparna razprava, kakor jih nahajamo često v takozvanem didaktičnem „pesništvu“, ampak to so ognjeviti izbruhi vseh onih vulkanskih sil, ki delujejo globoko in vročem srcu orientalca, do skrajnosti prepričanega o resničnosti misli in zakonov, ki mu jih je izpuhtela fantazija, strastno se družec s hladnim razumom. Elementarna moč deluje v tej poeziji, silna, kakor je ne najdemo kmalu v najsilnejših plodih svetovnega slovstva; poniža se do nežnosti le malokdaj in le toliko, da učinkuje moč tem čutnejše. (Prim. n. pr. str. 17, 26 nasproti str. 27—28.)

Izprva nas čudno prijemlje ta eksotična poezija; svojim očem pa ne verjamemo, čitajoči neskončno žarke besede trpina Joba, njegovo strastno obtožbo Boga in svetovnega reda. Kakor hudournik mu vro iz bolesti polnih ust v nepretrganih, nedosežno plastičnih varijantah obupno-drzne besede. (Str. 11.)

Spomnil sem se pri takih mestih Gregorčičevih pesni „Človeka nikar“ in „Nevilta“, ki sta prvokrat pred 22 leti in pozneje še večkrat spravili Gregorčiča na zatožno klop. Jehova pa Jobu ni zameril predrznih besed, oglasil se je naposled sam in je s svojo mogočno besedo zavrnil ugovore treh Jobovih prijateljev, Elifasa, Baldada in Sofarja — četrti govornik, Elihu, stoji po moji sodbi precej izven kompozicije — ki so z uprav židovsko logiko in z vso trdovratnostjo hoteli Jobu dokazati, da je njegova nesreča očiten znak njegove — grešnosti!

Podrobno presojo knjige Job opuščamo, ker je Gregorčičevemu prevodu pridejal v posebni knjižici dr. F. Sedej, točen pojasnjen uvod. Jako dobro dene njegova mirna objektivnost v družbi s finim čutom in gorkim srcem, ki utriplje iz vsakega stavka tega vvida. Kdor hoče študirati človeka, kako je prirsal na to zemljo in na prah, ki je iz njega vzletel, in kako se vendar izkuša odtegniti zemeljskim sponam, ta naj čita obe knjižici; tu spozna natančno eno izmed največjih pesniških del, kar jih pozna svet, ponosen bo, da tako delo čita v sloven. jeziku in hvaležen dičnemu pesniku, ki ga ob šestdesetletnici sme navdajati zavest, da nam je prinesel spomin njega vreden in nam potreben.*

Dr. Jos. Tominšek.

Knjige Slovenske Šolske Matice 1904. Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja.

— **Nauk o formalnih stopnjah.** Spisal H. Schreiner. — Živo se še spominjamo zborovanja, ki ga je priredila Slovenska Šolska Matica 1903. I. v „Narodnem domu.“ K predavanju nas je mikala zlasti točka, ki jo podaje naslov zgoraj navedene knjige, najbolj pa njen duševni oče. G. ravnatelj Schreiner zna v prikupljivem, priprosto-srčnem, zaeno lahkomisljivem, semtertja šaljivem tonu razpravljati o najtežjem predmetu pedagoške vede: o psihologiji, in prepričani smo, da so vsi poslušalci — razven prikritih in odkritih nasprotnikov formalnih učnih stopenj — odhajali od predavanja z vidnim zadoščenjem. Sad tega predavanja in razprave o tem predmetu v XXIII. letniku „Popotnika“ je ta knjiga. Ker je postalo vprašanje o „zloglasnih“ formalnih stopnjah zadnja leta zlasti na Kranjskem aktualno in se je zaradi njih vršil celo jako zanimiv dvoboj z „uma svetlim mečem“ (glej lanski „Popotnik!“), kazalo je obširnejši, tem stopnjam posvečeni spis priobčiti tudi v publikacijah Slovenske Šolske Matice.

Ker so formalne stopnje „zgolj praktična uporaba nauka o apercepciji pri pouku“, razpravlja pisatelj najprej o bistvu, posledicah in pogojih apercepiranja in potem šele o razvoju duševnega obzorja človeškega in o pedagoški uporabi nauka o apercepciji. Razpravljajoč zakone, po katerih si duša prisvaja nove zaznave, dokazuje s primerami, „da naša duša družiti poedine zaznave, predstave ali cele skupine predstav s sorodnimi proizvodi našega dosedanjega premišljevanja in čustvovanja in da iste s tem pridobivajo večjo jasnost, gibljivost in znamenitost.“ Na podlagi teh zakonov duševnega življenja opisuje nadalje način, kako se polagoma razvija duševno obzorje človeško.

Ta opazovanja porazdeljuje na otroško dobo, ki obsega prva leta človeškega življenja (takozvano „predšolsko dobo“), potem na deško ali deklško dobo (od 7. do 10. leta), ko stopi otrok v šolo in prinaša s seboj svoje dosedanje duševne izkušnje in končno na zrelejšo dobo (starost od 11. do 14. leta), takozvano višjo stopnjo ljudskošolske dobe, ko se

* Poleg „Joba“ je Gregorčič skoraj še krasnejše prevedel 118. psalm; izbral si je baš tega brezdvomno zato ker je njegova vsebina slična Jobovi.

v bistvu ponavljajo apercepcije, kakoršnih si je otrok prisvojil v prvi šolski dobi.

Ta razvoj duševnega obzorja dokazuje, da je otroku v začetku njegovo telo, njegov „jaz“, začetek in središče vsega njegovega čustvovanja in želenja. Polagoma pa se otrok navadi smatrati svoje telo za del vnanjosti; v pridobljenih predstavah išče svoj „jaz“, — v njem se vrši popolna izprememba „jaz-a“ — dospel je v novo — mladeniško (deviško) dobo duševnega razvoja.

Na podstavi teh naukov dokazuje pisatelj, „da je vse učenje le apercipovanje.“ Posledica tega nauka pa je, „da učitelj ne sme pripuščati učenčevega apercipovanja slepemu in negotovemu slučaju, ampak, da mora znati proces duševnega proizvodjanja v gojencu vsakokrat prav napeljati in sigurno izpeljati do konca.“ To je najvišja umetnost učitelja in vzgojitelja, da se mu pa to vselej posreči, treba mu je poznati natančno osebek in predmet apercepcije. Na tem poznanju temelji izbor in razvrstitev učiva.

Učitelj pa mora poznati osobito tudi duševni zaklad učenca, to je vse one predstave, ki jih je prinesel gojenec kot last svoje duše iz predšolske dobe s seboj. To je pač težavno in se da doseči le z večletnim, vestnim in bistroumnim opazovanjem.

Že pri začetku omenjenem predavanju je pisatelj začrtal nekako pot, ki bi naj po nji učitelj izkušal spoznati duševno obzorje svojih novih gojencev. Tako raziskavanje so vvedli za poizkušnjo v Voigtlandu na Nemiškem in dospeli do zanimivih zaključkov, n. pr., da so otroci vaških šol imeli več predstav, nego oni mestnih šol. Pisatelj priporoča, kako naj bi se s pomočjo slovenskega učiteljstva izvršila taka duševna analiza tudi v kar največ slovenskih šolah in podaje zanimiv navod, kako naj se taka analiza izvrši (glej stran 63 do 70). Kadar pozna učitelj predstave svojih učencev, tedaj mu je lahko, s pomočjo istih ustvarjati nove; stare mu služijo kot priprava za vzbujanje novih. To postopanje pa je po Herbert-Zillerju že praktična uporaba I. formalnih stopenj, katerih bistvo in uporabo pisatelj prav jasno razklada v končnem delu te knjige. Da bi teorijo teh stopenj še bolj razjasnil, take rekoč ponazoril, podaje k sklepu 3 vzorne učne slike i. s. iz nazornega nauka (o trobentici), računstvo (pisмено množenje z enoštevilčnim množiteljem) in zemljepisja (Koroška dežela.) Priznati moramo, da je ta knjiga izmed najboljših, kar jih je doslej izdala Šolska Matica.

V „izvlečku“ so podani teoretski zakoni. Iz njih je razvidno, kako jasno in točno je znal pisatelj precej neprebavno tvarino obdelati ob primernih izgledih v lepem gladkem jeziku. Zato čast in hvala mu!

Tistim pa, ki jih je pred leti, ko je prvokrat zavela ostra „formalna burja“ po kranjskih tleh, pretresal neopravičeni strah, priporočamo, naj knjigo prav pridno in temeljito študirajo!

— ol —

Henryk Sienkiewicz: Potop. Roman. Poslovenil Podravske „Slovanske knjižnice“ 138.—146. snopič. Cena 3'60 K. Sienkiewicz, slavni poljski romanopisec, je postal med Slovenci in Hrvati — moden. Odkar je imel njegov roman „Z ognjem in mečem“, ki je izšel hkratu v dveh slovenskih prevodih, velikanski uspeh, tako da ga ni kmalu romana večje popularnosti med slovensko čitajočo publiko, od tlej nas obdarjajo založniki slovenskih knjig malone vsako leto s kakšnim novim prevodom Sienkiewiczevih debelih romanov. „Quo vadis“, „Križarji“, „Mali vitez“, „Rodbina Polaneških“, sedaj „Potop“ in objublja se nam še „Brez dogme“. Če pomislimo, da obsega vsak Sienkiewiczev roman vsaj 1000 strani, imamo Sienkiewiczve literature — nevštevi njegovih prevedenih novel! — že nad

6000 drobotiskanih strani. In če jih dobimo še 1000, mislim, da nisem slab Slovan, ako prosim naše vrle založnike: Hvala lepa, a — dovolj ga je! — Poljsko literaturo bi radi spoznali tudi po modernejših avtorjih: Bolestaw Prus, Kazimir Tetmajer, Stanislaw Żeromski, Marya Konopnicka, Eliza Orzeszkowa, Gabrijela Zapolska, Ignacy Dombrowski, Niedzwiedzki in Zych bi nam bili dobrodošla izprememba in našemu modernemu okusu še posebno simpatici. Krvi in vojskâ je bilo s Sienkiewiczem do sita dovolj! Zlasti še, ko smo dobili vrhu tega še s „Kirdžalijem“ in s „Tremi mušketirji“ krvi cele sode! Prosil bi torej nekaj več raznovrstnosti avtorjev in sujetov! — Vzlic temu pa pozdravljamo z veseljem prve 3 knjige zgodovinskega romana „Potop“, ker smo preverjeni, da je našemu slovstvu ta prevod na čast ter da najde mnogo hvaležnih bralcev. Aristokratski slovanski pesnik slavne minulosti Poljske in umetnik katoličanstva najde pot v vsako slovensko hišo tudi s tem krasnim, pestrih dogodkov polnim romanom iz 17. veka. Obširnejše poročilo o „Potopu“ si pridržujemo.

G—r.

† Ivan N. Resman. 5. januarja popoldne je po kratkem trpljenju prenehalo bití srce enemu izmed najplemenitejših slovenskih mož, idealnemu domoljubi in pesniku Resmanu. Rojen 1. 1848 (16. maja) na Zgor. Otoku pri Mošnjah je bil po svoji materi oddaljen Prešernov sorodnik ter je za tegadelj na gimnaziji užival ustanovo prošta Prešerna. V VII. šoli pa se je bil zapletel v sodnijsko preiskavo zaradi demonstracij proti impertinenci nemških turnarjev; deček je sedel 7 dni na zatožni klopi, a se je znal tako energično sam zagovarjati, da je bil oproščen. Kmalu nato je bil potrjen k vojakom ter je moral k polku na Tirolskem. Ko je doslužil, je hotel študirati jus, toda pokazalo se je, da nima dovolj sredstev. Vsa njegova rodbina se je bila izselila v Ameriko, in zapuščen mladenič je moral skrbeti, da pride čimpreje do kruha. Vstopil je torej v službo južne železnice, dasi za ta posej vsled svojega živahnega, nemirnega temperamenta ter zaradi svojih visokoletečih ciljev ni bil poklican. Ker je vrhutega brez strahu povsod odkrito kazal svoje slovensko prepričanje ter ga je zastopal s plamenečo besedo brezobzirno javno in pred vsakomer, je bil Resman seveda žoga, ki so jo metali vlada in ravnatelj južne železnice semintja. Služboval je in narodno deloval v Zagorju, Borovnici, Št. Petru na Krasu, v Karlovcu, Sisku, Zagrebu, na Rakeku, v Divači, v Trstu, v Ali na skrajni meji Tirolske, Nabrežini, v Velenju in končno v Zalogu pri Ljubljani. Kakor furije so ga prega njali povsod najeti ovaduhi, in pokojnik je moral begati iz kraja v kraj. A vse to mu ni vzelo radikalno slovenskega mišljenja, ni mu pokvarilo značaja, ni mu končalo humorja. Zapel pa je pesmico „Vihar“:

Po morju vetrovi	Le čoln mi podite,
mi čolnič podé,	bogovi vetrov,
peneči valovi	vodé, le grozite,
krog njega šumé.	ni strah me valov,

Utrjen sem v bojih
in vajen krmar,
ker v dnevih je mojih
vseh divjal vihar...

Pokojnik je začel že zgodaj pisati. Dopisoval je celovškemu „Slovincu“, „Novicam“, „Edinosti“, Stritarje, vemu dunajskemu in ljubljanskemu „Zvonu“ ter je priobčil še v Koledarju družbe sv. Cirila in Metoda za leto 1905 nekaj svojih pesmic. Pisal je pod pseudonimom „Doran“ in „Nisvodoran“. Pred par leti je zbral svoje najljubše pesmi ter jih je izdal na korist naše šolske družbe pod na-

slovom „Moja deca“. Po svojem značaju so njegove pesmi večinoma lirske (erotske in domoljubne) ali satirične. Ljubil je gladke, kratke stihe, zvence rime in vseskoz narodno obliko. Zaradi tega so uglasbili slovenski komponisti razne njegove pesmi; nekatere pa so uglasbene celó po večkrat. Resman ni bil globok poet, niti modern umetnik, a zapel je često pristrčno, z dojmivo priprostostjo narodnega pevca, ki si ga moral ljubiti. Da je znal pogoditi tudi prav poetsko občutje, dokazuje n. pr. njegova ljubezniva „Slanica“:

Pala je, pala	Žalost je, žalost
slanica —	v srce šla —
zvenela moja	dekle je vzela
rožica.	družega . . .

Pomlad bo cvetna
spet prišla —
žalost bo nova
v srce šla . . .

Velika Resmanova zasluga je, da se je ustanovila Jurčič-Tomšičeva ustanova „Slovenske Maticе“. Nabrlo se je po njegovi agitaciji nad 2000 K, v zahvalo pa je bil v nekem listu breztaktno napaden. Njegova gostoljubna hiša je bila vsakomur odprta in Resmanova denarnica radodarna na vse strani, — v zahvalo so se mu rogali! Tudi nekatere mlade literate je požrtvovalno podpiral — v zahvalo so ga smešili . . . Bil je do svoje smrti blag, ljubezniv, vedno vesel, agilen in delaven. Njegovo mišljenje je bilo vseskoz slovensko. Zato mu ohranimo v svojem srcu neumrljiv spomin!

† Dr. Matija Prelesnik (Bogdan Vened). 1. januarja je umrl mlad, jako nadarjen slovenski pisatelj, dr. M. Prelesnik, študijski prefekt v ljubljanskem semenišču. Rojen je bil 7. jan. 1872 v Dobropoljah na Dolenjskem, absolviral gimnazijo z odliko v Ljubljani ter je bil 1. 1900 promoviran doktorjem bogoslovja. Že kot gimnazijec se je bavil mnogo z literaturo; 1. 1894 je izdala „Slovenska Matica“ njegovo epično pesnitev „Ženitev vojvode Ferdulfa“, 1. 1902 je objavil v „Domu in Svetu“ zgodovinsko povest „Nesrečno zlato“, 1. 1903 „Naš stari greh“, 1. 1904. „V smrti senci“, za 1. 1905 pa je začel pisati „Veneto“. Zadnja tri dela bi tvorila zgodovinsko trilogijo, žal, da je ni mogel dovršiti. Pisal je vzorno slovenščino ter je imel moderno gladek slog in v istui duhovito pero, ki bi ga bil pač še mnogo rabil na čast slovenske literature! Bil je ljubezniv, odkritosrčen mož, ki je pač kot človek in kot pisatelj občutil vezi sebi vsiljenega stanu, a mu vendar ni delal nikdar sramote, nego mu bil v čast. Lep mu bodi spomin!

Gabriela Preisova: „Setmelé cile“. Slovencem osobito priljubljena češka pisateljica Preissova je izdala zopet štiri krasne povesti, ki se vrše na Koroškem in med Slovaki. Velika novela „Obecní pisar“ (Občinski pisar) in povestica „Podjezerské sny“ (Podjezerske sanje) se vršita na koroških tleh med Slovenci in Nemci.

František Pravda †. Nestor českých pisateljev, duhovnik-rodoljub, buditelj in poljudni pisatelj češki, ki ga lahko primerjamo z Jurčičem, Fr. Pravda (pravo njegovo ime je bilo: Vojtěch Hlinka), je umrl na Hrádku 9. decembra. Sivolasi pisatelj je ohranil do svojega 87. leta svoj sveži, idealno-narodni duh. Žalibog, da izgublja z njim češki narod duhovnika starega, poštenega zrna, venčanega z nevenljivimi zaslugami za cerkev in narod, delavca, kakoršnih si žele Čehi več med svojim mladim duhovniškim naraščanjem.

A. Z.

Tadeusz Zadurovicz, poljski pisatelj in časnikar, je umrl v Lvovu 42 let star. Bil je urednik tednika „Tribuna“, stalni dopisnik „Kroja“ ter plodovit, duhovit feljetonist in kritik.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Mesec december m. l. nam je prinesel same reprize že poznanih iger in sicer — žal, da moramo povedati resnico — precej slabih repriz. Pri nas se ne igrajo drame vedno boljše, vedno zrelejše, popolnejše, nego čim dalje, tem površnejše, zanikarnejše. Ker pa je kritika dnevnikov takisto vedno slabša in nesposobnejša, je umljivo, da si nekateri igralci dovoljujejo vse. Kam plovemo? —

Prve dni januarja je prišla na oder izvirna noviteta: dramatska pripovedka „Martin Krpan“, v petih dejanjih spisal „Ignotus“, godbene in pevske točke priredil „Kositar“. Igra je trikrat zapored dubkom napolnila gledališče. Kritiko prinesemo v prihodnji številki; značilno za naše literarne razmere je, da nismo čitali doslej strokovnjaške ocene!

Najlepši umetniški užitek smo imeli dva večera zapored, ko je gostoval najodličnejši jugoslovanski dramatski umetnik, ravnatelj g. Andrija Fijan v Shakespearovi tragediji „Hamlet“ ter v O. Ernstovi veseligrji „Učitelj Lanovec — Flachsmann“. S tem gostovanjem se nam je izpolnilo že mnogo let gojena vroča želja; izpolnila se nam je le deloma, kajti le prvi večer je mogel g. gost popolnoma razviti pred nami vse impozantno bogastvo svojega izrednega talenta in ogromnega znanja. Fijan je mojster pozornice, ki bi bil pač že davno lahko med prvaki nemških gledališč, ako bi ga ne držalo slovansko srce na „rodjenu grudu“. Fijan je rafiniran igralec, ki podaja vsako ulogo duševno do zadnje nianse preiščeno in prečuteno ter zunanje do nične malenkosti izdelano. Vedno igra svoje vloge natančno v slogu igre, v duhu časa dejanja, skrbno se prilagodujoč milieju. In tako se je moglo zgoditi, da se je celo na ubogem našem odru vzdržal v okviru celote! Čudovit je njegov način govornja! Njegova deklamacija je govornja glasba. Imponiral nam je s svojo mladeniško agilnostjo, z duhovito nemo igro ter s psihološko mojstrsko izvedenimi prehodi iz občutja v občutje! Tu smo videli prekrasen sad dolgoletnih študij in naravnega poklica! Imeniten Flemming je bil g. gost tudi drugi večer; nežen, ljubezniv, sarkasten, resignirano ciničen ter modern junak v borbi za svoja načela. Oba večera se je odlikovala ob gostu gdč. O. Spurna kot Ofelija in učiteljica; gosp. Tišnov je bil dober Laertes in je prav ugajal kot Lanovec; takisto je g. Dobrovolný s svojim resolutnim nadzornikom postavil izboren tip. Želimo, da bi poslej še večkrat pozdravljali g. ravnatelja Fijana na našem odru!

Slovenska opera. Prihodnje leto bo minilo 40 let, odkar je stopila v Parizu opera „Mignon“ prvič na oder. Priborila si je pozornico izlahka, in občinstvo jo je na odrih vseh kulturnih dežel simpatično sprejelo. V preteklem mesecu je nudila slovenska opera tudi ljubljanskemu občinstvu to glasbeno delo, ki si je gotovo pridobilo mnogo prijateljev. Komponist Ambroise Thomas (rojen 1811 v Metz, umrl 1896 v Parizu), ki je bil dolgo vrsto let ravnatelj pariškega konservatorija, je zložil več oper. A le „Mignon“ je razširila in proslavila njegovo ime tudi izven Francoskega. Glasba te opere se giblje v ozračju francoske muzike, ki išče svoje izraze liričnosti toplosrčnega uživanja življenske moči in ki si ne da svoje smehljajoče se volje razburkati z veledramatičnimi momenti. Opera je polna opojne melodike, ki se poslušalcu prikupi hipoma, da odpušča neverjetnosti v libretu. Uprizoritev na našem odru je bila hvale vredna. Kvartet solistov, pred očujoč glavne vloge opere, si je po svojih umetniških nastopih pridobil glavno zanimanje. Gospej Skálovi je v naslovni ulogi njen prirojeni umetniški talent omogočil, da je našla globoke in prepričajoče izraze čustvovanja simpatično

igrane Mignon. Tudi nasprotnica čutapolne Mignon, koketna Filina, je imela v gospodični Klemensovi, kolikor se tiče petja, prav dobro interpretko; gospoda Orželski kot Wilhelm in Ouřednik kot Lothario pa sta ustvarila v vsakem oziru razkošni gledališki osebi. Gospodje Lebeda, Peršl in Betetto so bili v svojih epizodnih ulogah prav dobri. Ako bi bil zbor tudi ritmično tako dobro pel, kakor je to storil harmonsko, potem bi brez zadržka lahko pisali o vseskozi izvrstni predstavi.

Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek. Zalaga L. Schwentner v Ljubljani. Cena za leto 8 K za 6 števil. — Izšle sta sedaj št. 2. in 3. IV. letnika, v katerih nam podaja pet komponistov devetero skladb. Za klavir so zastopane tri kompozicije in sicer od Emila Adamiča (Kamnik): „Žalobna koračnica“, od dr. Gojmirja Kreka (Ljubljana): K Böcklinovim slikam. 1. „Spomladni dan“ ter od Josipa Procházke (Ljubljana): „Valse — impromptu“. Gospod Adamič je zložil omenjeno skladbo v spomin svojega umrlega brata. Sliši se na skladbi, da je prišla komponistu iz duše, da mu je bila potreba, dati duška svojim čustvom. Vsaka skladba, ki nastane tem potom, ima že sama na sebi oni vonj, ki je last le umetniško prečutenim delom. Adamičeva koncepcija teče v tej skladbi zelo gladko, stvar je klaviristiško pisana in se odlikuje po pravilni, umetniški obliki. Tudi gospoda dr. Kreka skladba je rojena pod vnanjim vtiskom. Podaja nam na zanimiv način ubranost, ki se ga je polotila pri občudovanju Böcklinovega „Spomladnega dne“. Dr. Krek je našel tu prave tone, in vzbudil v nas zanimanje za nadaljevanje te serije. Gospoda Procházke „Valse impromptu“ pa se gotovo pianistom obeh spolov hitro prikupi po svojem veselem značaju in po odkritosrčnosti svojih pestrih barv. — Za ženski zbor in klavir sta v izšlih dveh zvezkih od gospoda Antona Lajovica (Litija) dve skladbi: „Pesem mlade čarovnice“ in „Pesem deklice“, obe po O. Zupančičevem prevodu Bierbaumovega besedila. Gospod Lajovic koraka pod panirjem modernih glasbenikov, vsled česar more vzbuditi vedno zanimanje. Karakteriziranje besedila, vzbujanje prave ubranosti, samostalna uporaba klavirja kot instrumenta so znaki novodobne glasbe te vrste, s katerimi spretno razpolaga gospod Lajovic pri svojih umotvorih. Divje jezdenje čarovnice in sladko poljubljanje deklice se javlja v teh dveh zborih, katerim daje komponist značilno obliko v novodobno polifonski fakturi. Za en glas in klavir je uglasbil gospod Procházka Aškerčevo pesem „Sneg pada...“ in s tem podaril solistom umotvor polne nežnosti in srčnega čustvovanja, gospod dr. Benjamin Ipavec (Gradec) pa je zložil v obliki narodne pesmi Framčanovo „Je pa davi slanica pala“. Gospod Adamič je zastopan še po dveh mešanih zborih: „Pomladanska slutnja“ (Aleksandrov) in „Dekletce, podaj mi roko“ (I. Resman), od katerih zasluhuje zadnji zbor vsled svoje blagoglasnosti prednost.

Jaroslav Foerster.

Fr. S. Spindler: Ljudska pesmarica za nabožno petje v cerkvi, v šoli in doma. Izšla je ročna izdaja pesmic za eno- in dvoglasno (nekaj pesmic tudi za troglasno) petje. Na 200 straneh obsega knjižica do 80 najbolj priljubljenih pesmi, kratke mašne molitve in troje litanij. Skladatelji so A. Foerster, D. Fajgelj, Fr. Gerbič, P. A. Hribar, P. H. Sattner, Fr. Ferjančič in nekateri starejši glasbeniki, n. pr. K. Mašek, Gr. Rihar, Bl. Potočnik, L. Belar i. dr. Torej razni avtorji, razna kvaliteta skladeb! Priredil je knjigo glasbenik Spindler, in presojali so jo v rokopisu A. Foerster, H. Sattner ter Fr. Ferjančič. Knjižica je namenjena šolski in odrasli mladini ter cerkvenim pevcem. Niso vse pesmi za vsakega,

a vsak dobi zase primernih pesmi v tej zbirki. Vkljub bogati vsebini, ličnemu tisku in okusni vezavi je cena izvenredno nizka. Ako bo pri teh nizkih cenah še kaj čistega dobička, ga založnik, „Kat. tisk. društvo“ podari družbi sv. Cirila in Metoda. — Mehko vezana knjižica stane 60 v., v lično platno vezani z rdečo obrezo 1 K, v šagrinastem platnu z zlato obrezo 1 K 40 v. Po pošti 10 vinarjev več. Bukvarne dobe 20% popusta. Da se bo zbirka hitro razširila, se bo prva izdaja šolam in družbam, ki bodo naročale skupno najmanj 10 iztkov in naprej plačale, dajala po znižanih cenah. — Knjižico torej priporočamo, da si se ne strinjamo z g. prirediteljem, ki želi, da bi te nabožne pesmi zatrlle narodne in posvetne umetne pesmi. Mislimo namreč: vsaka pesem na svojem mestu! Pobožno petje še ni dokaz pobožnega, čistega srca, a tudi popevanje erotskih pesmi še ni dokaz pokvarjene duše! Prireditelj se hudo moti, ako misli koristiti narodu s tem, da mu prepoveduje veselo prepevanje nedolžnoporedne in hudomušne narodne pesmi ter morda erotske umetne skladbe. Vesel, dobrovoljen, s smehom na ustih, prepevač narod je simpatičnejši, zdravjši, kakor čimeren narod mračnih, resnih, asketičnih in mističnih pesmi. Mi le želimo, da bi se posvetno petje umetnih naših skladb ter radostnih krasnih narodnih popevk še bolj — tudi po šolah — razširilo, kajti večna resnica ostane:

„Wo man singt, da lass' dich nieder,
böse Menschen haben keine Lieder!“ G.

Koncert Frana Ondrička v ljubljanskem „Narodnem domu“ dne 3. decembra preteklega leta ni privabil toliko občinstva, kolikor bi visoka umetnost tega virtuozu zaslužila. A prišleci so bili deležni užitka, ki jim v svoji krasoti gotovo ostane nepozaben. Fran Ondriček je umetnik one vrste violinistov, ki ostanejo vedno zanimivi, ki privabijo poslušalca brezpogojno v svojo glasbeno sfero, ki dajejo občinstvu velik del onega toplega navdušenja, katero napolnjuje v brezmejni meri dušo virtuozu. Dvoje večjih kompoziciji sta kot novosti za Ljubljano bili v ospredju zanimanja: Dvořakova sonata za gosli in klavir, op. 57 in Richarda Straussa koncert za gosli, op. 8. Oba zavzemata po svoji glasbeni vrednosti visoko stopinjo. Zdrava, krepka sila, živí temperament in prischčna nežnost si podajajo roke v triumfalno zvezo tople barvanega glasbenega obnebjaja in ne iščeta zunanjih efektov. Saj jima tega tudi ni treba pri svojem krepko žuborečem viru fantazije. Gospod Ondriček je pa tudi oni interpret, ki mu vodi prirojeni genij umetniški lok ter mu daje izvabiti iz inštrumenta od komponista vdahnjeno pestrost. V posebno zaslugu je šteti gospodu virtuozu, da si je v teh dveh skladbah in v ostalih točkah vzporeda (Smetana: Iz moje domovine, Suk-Ondriček: Dumka in Ondriček: Scherzo) izbral le kompozicije pravega muzikalnega značaja in ne le bravurne komade v „predočenje“ tehniških težkoč, kakor se to pojavlja pri mlajših, v zadnjem času toli „modernih“ violinistih. Klavirski part Dvořakove sonate in spremljevanje koncertanta je preskrbel gospod Josip Fameša, ki je nastopil s Schubertovimi „Muzikalničnimi momenti“ in Chopinovo balado v g-molu tudi samostalno. Gospodu pianistu je priznati veliko in spretno tehniko pri prav blagoglasnem tonu, ki se tudi v hipu izražanja temperamentnosti ne utrjuje, kajti prav te oddelke kompozicije je izvršil gospod virtuoz najzanimivejše.

Jaroslav Foerster.

Petar Petrovič: „Ruška“. Mladi hrvatski dramatik P. Petrovič, čegar prva drama „Rkač“ je imela lani velik uspeh na zagrebškem odru, je stopil sredi januarja s svojo drugo dramo pred hrvatsko občinstvo, z „Ruško“ ter dosegel zopet uspeh. Obe drami sta zajeti iz življenja kme-

tiških Ličanov. Hrvatska vlada je naklonila dramatiku ustanovo, da je mogel študirati Likó in Ličane.

„Tugomer“ na pozornici, pa ne Jurčičev Tugomer, marveč Tugomer, kakor ga nam kaže češki dramatičar Alojz Jirásek v svoji novi drami „Gero. Historická hra v čtyřech jednáních“. (Otto, Praga, 1 K 20 h). V Jiraskovi drami Tugomir ni idealni slovanski optimist, marveč je v smislu zgodovinskih vesti izdajalec svojega naroda. Nositelj pisateljevih idej, junak drame na slovanski strani je Želibor.

Tugomir, ex-knez Ljutiški, je na gradu Geronovem; izvestil je nemškemu mejnemu grofu, da se Ljutič nevarno gibljejo, a zajedno je Geronu svojega nečaka Želiborja pustil talnikom, da bi ga tako i sebi učinil neškodljivega. „Stejhnev, knez Ljutiški, svečenik Čedrag in Dragan, to so vaši in moji neprijatelji, a Želibor neguje veliko misel, Ljutiče spojiti z Bodriči“, pravi Nemcem; dela torej vse iz zavisti do Stejhneva, ki mu je prevzel braniborski knežji stolec in gre rajši z Nemci nego z drugimi Slovani; Želiborovo misel o zgodni priliki dejanske vzajemnosti z Bodriči, ki so baš zmogli mejnega grofa Hinka, imenuje izrodek njegove samotnosti. Gero se zboji mogoče zveze Ljutičev z Bodriči, zato se hoče z njimi pogajati in jih napasti z — zvljačo. Pošlje k njim Rothulfa, ki se mu posreči zvabiti voditelje Ljutiške k Geronu na pogovor. Pridejo, četudi nezaupni. Gero jim s prisego potrdi obljubo, da jim bo zljajšana dan, a nato jih — pobije. Želibor je pač hotel posvariti svoje krajane, a bilo je že prepozno; njega samega reši Irmengild, Rothulfova hči, ki ga je ljubila. — Želibor je sedaj mislil spojiti vse slovanske sile, osobito Ljutiče združiti z Bodriči, a Tugomir, ki se je bil tudi vrnil k Nemcem, jih je potrdil v odporu zoper to, njim itak nesimpatično misel, očrnil Želibora kot izdajico, kristjana, ki je ženin Irmengildin. Ljudstvo veruje pravemu izdajalcu vere in domovine, Tugomiru, in izroči njemu vodstvo. — A Tugomir izroči Branibor Geronu, sprejme od njega vazalsko kneževstvo, ter gre v boj zoper lastne rojake. — Želibor umre, a izgubi pri tem svojega sina Sigfrida. Jedini, ki je zmagal, ne da bi obenem izgubil, je Gerov kaplan Wulfhar. Ko ob koncu govori Gero svojemu meču: „Kaj s teboj, ko nimam dediča“, mu zaseže Wulfhar besedo, češ: „Ali imel ga boš. Tvoj boj bodo podedovali pokolenja, tvoje delo bode živeló —“.

„To je drama polna umetniškega duha — a tudi apostolskega in proroškega. Zdi se, da slišimo udarce tajnostnega zvona, ki zvoni iz minulosti k nam Slovanom. Mogočni dramatični dojem prvih dveh činov, kjer je Gero glavni junak, in razjedajoči dojem druge polovice drame, kjer igra pravzaprav ulogo žalostnega junaka nesložna, v sebi razgreta, a vpricho nevarnosti slepa množica,* — to so dojmi, ob katerih nam zavzvene Jurčičeve besede: „Tvrđ bodi . . .“

Drama se je igrala dne 17. nov. v Pragi na pozornici. „Jirasek nam je dal historijsko igro, ki bi se morala udomačiti na vseh velikih slovanskih pozornicah.“ To priporočilo je tembolj vredno uvaževanja, ker Jirásek ni novinec na polju historijske drame. Le mislimo na njegovo dramo „Jan Žižka“!

Kadar bo Jiraskov Želibor stopal črez slovensko pozornico, tedaj ga bomo najlaže primerjali z Jurčičevim Tugomerom*.

Dr. Fran Ilešič.

Jaroslav Hilbert: „Pest“. Češki dramatik „Falkenštejna“ je napisal novo, izredno pretresljivo in smelo dramo „Pest“, v kateri slika duševne boje žene, ki dvomi v bitnost

* Primerjaj našo beležko „Gero“ v I. zvezku „Slovana“ t. I. Op. ured.

in moč Boga samega. Hilbert stremi za najvišjimi cilji modernega trageda, zato ima med češkimi kritiki mnogo hudih nasprotnikov. „Pest“ je njegovo najsilnejše, po ideji, poetičnosti in dramatski kvaliteti najzrelejše delo. Igralo ga je s silnim dojemom prvo Švandovo gledališče na Smichovu (Praga) kot vvod cikla iger „Krožka čeških pisateljev“.

Dr. Josip Štolba: „Njen sistem“. Naš dobri znanec — češki pisatelj Štolba je napisal novo veseloigro „Jeji sistem“; dejanje se vrši v Pragi in v Petrogradu. Glavni osobi sta soprog in mlada, poredna vdovica, ki jo izdaja soprog za svojo hčerko.

„Divadelni List Máje“. Češko velezaslužno in podjetno založniško društvo pisateljev „Maj“, ki izdaja razne „knjižnice“, ilustrirani tednik „Maj“ in ilustrovane „Noviny mládeže“, je začelo izdajati sedaj še gledališki list, ki ga urejata dr. Jar. Borecký in Lad. Novak, odlična češka pisatelja, kritika. Novi gledališki list hoče prinašati poročila tudi o jugoslovanskih gledališčih, društvo „Maj“ pa delati za večjo vzajemnost slovanskih gledališč glede repertoira in igralskega osobja.

Božena Viková-Kunětická: „Cof“. Znamenita češka pisateljica Kunětická je dosegla v praškem Nar. divadlu velik uspeh s svojo satirično veseloigro „Cof“, v kateri biča odgojo v penzionatih in duhomorno šablono življenja ženskih.

Otakar Ostrčil: „Vlasty skon“. Najmlajša češka opera O. Ostrčila „Konec države“ je imela uspeh zaradi svoje melodike in dobre fature orkestralnega dela. Mladi, jedva 23 letni skladatelj se sicer naslanja mestoma še na Wagnerja, Smetano, Fibicha in Dvořaka, a je dokazal velik, najlepše nade vzbujajoč talent.

Fr. Ferd. Šamberk, veliki češki dramatski pisatelj in igralec, je umrl 25. dec. m. l. v Pragi. Skoraj 50 let je bil igralec, spočetka izboren ljubimec, potem junak in končno oče, ter ostane spomin na njegove duhovite kreacije nepozabne. V Slovencih je zlasti znan s svojo izborno veseloigro „Enajsta zapoved“.

UMETNOST.

Zveza jugoslovanskih umetnikov „Lada“. O Božiču so ustanovili jugoslovanski umetniki zvezo „Lada“, ki ima namen, prirejati umetniške razstave jugoslovanskih umetnikov po jugoslovanskih glavnih mestih in drugod. Slovenske umetnike je zastopal g. Ferdinand Vesel. „Lada“ je sad I. jugoslovanske umetniške razstave v Belemgradu. Ideja jugoslovanske vzajemnosti rodi sadove!

Felix Jenewein, profesor na češki tehniki v Brnu in slavni slikar, je umrl 2. jan. t. l. šele 47 let star. Jenewein je bil slikar bolesti, groze, obupa. Njegove stilizovane slike iz zgodovine in biblije spadajo med klasična dela češke moderne umetnosti.

Muzej H. Semieradzkega v Rimu. Vdova po slavnem poljskem slikarju Henriku Semieradzkeemu ne proda soprogove vile v Rimu, temveč jo izpremeni v muzej za mojstrska dela svojega slovitega moža. Umetnikova delavnica ostane nedotaknjena. Muzej bo javen.

Ruski umetniki izdajo album ilustracij k povestim A. P. Čehova. Čisti dobiček je namenjen ruskim ranjencem na bojišču.

RAZNOTEROSTI.

„Jugoslovanski almanah“. Slovenski pisatelji so poslali početkom t. m. v Beligrad svoje literarne prispevke pod naslovi „Slovan“, „Lj. Zvon“ in „Dom in Svet“. Sodelujejo skoraj brez izjeme vsi naši najboljši starejši ter

mlajši in najmlajši literatje, t. j. okoli 50 pisateljev. Bolgari žal, so tako nesložni med seboj, da se do zaključka našega lista sploh še niso odzvali ljubeznivemu vabilu srbskih tovarišev. Iz Belegagrada odpotuje zategadelj redakcijski odbor v Sofijo, da poizkusi razkol med Bolgari odstraniti. Kakor Slovenci, bodo tudi Srbi in Hrvatje v almanahu prav dobro zastopani.

Tadeju Kosciusku so odkrili Poljaki 21. sept. l. l. krasen spomenik v Čikagi v parku Humboldt. Deset tisoč Poljakov se je zbralo ob tej priliki, da slovesno proslavi spomin enega največjih junakov poljskega naroda. Zanimivo je, da je došlo k tej slavnosti tudi pismo predsednika Zedinjenih držav Roosevelta, ki obžaluje, da je zadržan, udeležiti se odkritja in zagotavlja Poljakom svoje simpatije ter svobodo narodnega razvoja v državi tudi v bodoče.

I. Pr.

NAŠE SLIKE.

J. Douba: **Pred praznikom** (Trobarvena umetniška priloga). Jutri je praznik! Bratec se mora temeljito umiti, da ne bo delal sestricama sramote! — Douba je odličan češki genrist, čegar umotvore cenijo tudi največji tuji listi. — B. Jeločnik: **Morje Adrijansko** (Umetniška priloga.) Slovenski slikar — mornarični častnik — podaja pogled na slovensko morje, ki pljuska in se peni ob istrskem obrežju, nad katerim vzletavajo bliskovite morske čajke in utve. — Vasilij Vasiljevič Vereščagin: **Vrata Ala v Delhiju, V hiši indijskega odličnjaka, Salomonovi zidovi, Pred grobnico, Biserna mošeja, kraljevski grobovi, Straža na Balkanu.** Pokojni, v luki Port Arturja utonuli ruski umetnik je bil najsrečnejši na potovanju, ki mu je podajalo vedno novih motivov. Živel in slikal je več let v Turkestanu, v Egiptu, Indiji, na Kavkazu, na Balkanu in drugod, zato so njegove slike toli različne po sujetih in milieujih. Svet pozna Vereščagina večinoma le kot slikarja viharne in krute vojne. „Slovan“ prinaša danes petero tihih slik iz Indije eno iz Palestine in eno z Balkana. Na prvih se vidi razkošje in poezija Orijenta; na sliki „Salomonovi zidovi“ žalost v molitve zatopljenih Judov, na poslednji sliki pa muke vojaka Rusa, stoječega na straži vrhu balkanskega hriba sredi ledene zime. — A. pl. Payer: **„Nikdar nazaj!“** L. 1872 je poslala naša država na Severni tečaj znanstveno ekspedicijo. Ekspedicija je trajala 2 leti ter na ladji „Tegetthof“ dospela do 79° 51' severne širine in 58° 55' vzhodne dolžine med Novo Zemljo in med Spitzbergi. Udeležilo se je je 23 Avstrijcev, med njimi 13 Hrvatov. Našli so novo kopno zemljo ter jo nazvali „Franc Jožefova“ in „Prestolonaslednika Rudolfa dežela“. Ekspediciji je pri — 40° R zamrznila ladja v ledu in junaški Argonavti so morali na saneh dalje, dokler niso dospeli do ruskih ribičev. Grozno so trpeli. Izgubili so vse pse in vlačili čolne in sani sami. Večkrat so obupovali nad svojo rešitvijo, a slikar pl. Payer jih je navduševal in hrabil kliče jim: „Naprej! Nikdar nazaj!“ Spomin na to uspešno ekspedicijo, ki je trajala od 14. jul. 1872 do 3. sept. 1874 je velika Payerjeva slika, ki je danes v dvornem umetniškem muzeju na Dunaju. (Glej več v delu „Die Nordpolsphinx von Ingenieur Ferdinand Lupša. 1903. Druck und Verlag von Dragotin Hribar.) — Julij Zeyer. (Fotografija.) — Ivan N. Resman. (Fotografija.) Glej str. 93. — Vilko Sever: **„Listek“.** Član „Vesne“ nam je narisal s peresom vinjeto za glavo „Listka“ v najmodernejšim slogu. Gospod Vilko Sever je dobil te dni tudi naročilo, da nariše častno diplomu za g. dr. K. Bleiweisa vit. Trsteniškega. Nadejamo se, da nam bo možno objaviti še več del marljivih, ambicioznih „Vesnanov“!

Imam večjo zalogo
vozov vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN
urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana
Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izbaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Príporečam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejšo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.